Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоагIо!

СЕРДАЛО

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕЙ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕЙ ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 3 ЯНВАРЬ, 1991 ШУ. ★ № 2 (7948). ★ Мах 8 кеп.

РСФСР Лакхехьарча Совета

7 ЯНВАРЕ (ХРИСТОВО РОЖДЕСТВО) БОЛХ БЕШ ДОАЦА ДИ ДА, АЬННА ДIАКХАЙКАДАРАХ БОЛА

СОЦАМ

Московски ерригача Русеи Патриарха Алексе дехарца дувзаденна а динах тешаш барий дина уйлаш лоархIаш а РСФСР Лакхехьарча Совето **соцам** бу:

7 январь (Христово рождество) балха ди хургдоацаш оттаде.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР Советий ЦIа.
1990 шу, 27 декабрь.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА ЛАРД

ДАГАДАЛЛА ХIАМА ДОАЦАШ

Дагадалла хIама доацаш лай кIала дахар тха «Экажевский» совхоза шоллагIча отделенера 1430 гектар хула лаьтташ. ХьатIадоагIача шера дика хьувкъамаш кхедара эшаш мел дола тхогара Iунал дIакхаьчар хIара участкага.

Ший ханнахьа а хIаьта хьалхарча классах долча фуца а дIадийра 700 гектара тIа планах доагIаш дола кабола ялат. Сона дагадоагIача хава укх шера миссел теркам тIабахийта чакхъяьккхаяц оаха из кампани. Эшаш йолча удобренешца Iалашдеш, дика цамдоаккхаш кIаьда аьхар лаьтта. ХIаьта ялат дIадийначул тIехьагIа катокашца Iо ца тоIадеш цхьа гектар а йитанзар.

Из бехктонхаме болх чакхбоккхача кулгалдеш а хIаьта шоаш цахаддаш цига къахьегаш а хилар тха дикагIа, тешамегIа вола ши механизатор — Измайлов Ахьмади, Евлоев Ювнази. Лоа IотIадуллача деношка цIаьхха а хьожаш, зембеш чакхдаьлар тхо цу кхашка. Хоза баьццара сурт дар лаьво кIалдихьар. Агроном хиларца сона дика хов, со тийша ва — цу тIа хьувкъаргдолча ялаташа тха дог гIоздоаккхаргхиларах.

Иштта тешаме дахар Iан кIала коартолаш дIае езаш дола тха 350 гектар лаьтта а. Боарамах шийна йоагIаш йола органически, минеральни хьоанал кхаьчар цунга оахам деча хана. БIаьсти йоаллаше а сажалкаш дIатIаяха мара ца езаш гувнаш даь кийч а дир оаха из.

Кхы мел йола культураш кхее еза лаьтта ша зяба лаьрхIа аьха Iодаьхкар тха механизатороаша.

ХIанз мехмастерскешка, бригадай коашка шоай техника, тIехьиювза инвентарь кийчъец ба уж.

Тха агрономически служба а яц салоIаш. БIаьсти дIаювча культурай фу дика Iангардаккха, хIаьта ца тоъар ший ханнахьа кхычахьара хьатIадахьаргдола моттиг вIаштIехьйоаккхаш, агротехнически практика юкъе кердадар дахьа гIерташ къахьегаш да тхо укх Iана деношка.

М. КОДЗОЕВ,
Назрановски района «Экажевский» совхоза шоллагIча отделене агроном.

ИРАЗЕ ВАХАР

Шоай балхах тIехдика кхеташ. бола дика говзанчаш кIезига бац «Путь к коммунизму» яхача колхозе.

Медов Мухьмада къахьегама стаж шовзткъа шу да. Хьалхарча къахьегама наькъах оаха дувца аьлча, тоъал уйла еш ха яьккхар цо. Хала дацар цун уйлаш еша. Цун духьал ухар, къизача хана, сийнача СибарегIа Iовига ший дохадаь берал, лайна хало, шелал, моцал.

Дийтта шу кхаьча мара вацар Мухьмад, эзареи нийсбIаьи шовзткъеи нийслагIча шера тракториста говзал а Iомаяь балха водача хана. Из дар Каз. ССР Акмолински областе. «Атта дацар хийрача мехка, хьалхара балха шераш», — дувц Мухьмада. Денал долаш а нахаца Iимерза а вола къона зIамига саг сиха дIаIаьмар балхаца.

Шераш дIанхар, ший мехкахоща Кавказе ваха цIавоагIа Медов Мухьмад а.

— Ткъо шу да цхьан колхозе Мухьмада къахьега, — дувц колхоза гаража заведующи волча, юрта Совета депутата Базгиев Ахьмада. — Цу хана денз цкъа хьовзам авари йоацаш чакхваьннав Мухьмад. Iай, лаьтташка ша болаш йолча хана вай республикал арахьа командировка аха вийзав цун. Шийна тIадилла гIулакх тешшаме чакхдаьккхад.

Карарча шера Газ-53 яхача машенаца тIехдика къахьегарца белгалваьккхар Мухьмад. Цо дийнахьара норма 150—180 процент кхоачашйора. Къахьегама толамаш, дахарал совгIа, нахаца Iимерза, коллективе ше везийта ховш ва из. Дика къахьегаш Мухьмада дIабихьа никъ теркал ца беш битабац боахама кулгалхоша. Цо лелаю «къахьегама ветеран» яха сийдола цIи, цул совгIа, цун дукхаза а тийнай маьха совгIаташ а почетни грамоташ а.

Дукха ха йисаяц Мухьмад пенсе ваха ха хьатIакхача. Теша хала да. пенсе вахачул тIехьагIа а, ше изза дукхавезача, шийх доаккхал деш йолча коллективацара Мухьмад дIакъастаргва аьлча. Иштта наха везаш волча сага вахар — иразе да ала мегаргда.

Л. ТУМГОЕВА,

ШУРА ЛАЬГIЪЯЬЙ

ДагадоагIа, соахка а кIезига яздаьдацар оаха Сунженски районе XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладерий гIулакхех. Уж воча оагIорахьара дийцар. Хувцамаш хиннадац цига 1990 шера а.

Хьожаргда вай мишта чакхбаьккхар цу шера 11 бутт боахамерча хьайбаш леладераша.

Шера укхаза йохка езар 3730 тонн шура я. Ехкар — 3254 тонн мара яц. Соахка цу юкъа хинначул 25 процент кIезигагIа я из.

ХIара Iаттагара дийнахьа юкъера лаьрхIача 4—5 килограмм шура мара яккхац хьайбаш леладераша. Цул лохагIа хьокхам болаш коллективаш районе дукха яц.

Ара Iа латт. ХIанз фермашка халагIа йола ха я. Iана во кийчо ярах, дукха кхоачамбоацараш гучадувл фермашка. Царех да доакъар тоъал Iалаш ца дар. Iалашдаьр а во да. Иштта доллаше а, цун кхом биц. Цунна тешал деш да, со укхаза хиннача дийнахьа сона бIаргдайнар. Силоса кIог чу дукха силос яр йоаяь. Иштта ферма коа дукха йол яр Iолегаяь. Доакъара аргIаш тIа дIатIа а даха массехк хьайба доаллар дажаш, йол когашта кIал а ухийташ.

Цхьаькъа цхьа хIама да. Дикача хьажкIах елла силос я ферме. Цхьабакъда, кийчъеча хана технологи телхаеш хиннадаь низткъа мара кхоалагIча классагIа лархIа йиш йоацаш во я. Цох мистал дIаяккхара ча а деташ из я укхаза хIанз хьайбашта юаер. Иштта кхоабаш хилча шура мичара лургья цар?

Цхьаккха пайда ца беш латташ доакъара цех я ферма коа. Бакъда, из укх шера болх бе йолаялийтай. ХIаьта, цхьацца йола узлаш ца таарах, эшшача боарамах болх беш яц.

Йол рационага диллача шин бетта тоъаргйолаш мара Iалашъяьяц. Цунца кхаба дезаш Iаьсий а да. ТIаккха хIанзлехьа из дукхагIа яр вар тесса я. Иштта йола йол Iаьсашта йилла а мегаргъяц.

ТIеххьарча хана лерттIа концентраташ яц хьайбашта телаш. РационагIа 3 килограмм йоагIача из 1,5 килограмм мара луш яц. Iаьсашта концентраташ луча хана тIанийсвелар со. Совмеца долаш шоайла къувсаш, эсала Iаьсий тIехьашкадаьхар низболчар. Бакъда, кхы царга дIацахьожаш дIаяхар телятница.

Хьайбаш латта помещенеш шийла яр. Шийла йолаш эгадора доахан. Уж латтача дIадаккханза дар кхо. Болх беш яц механизаци. Из болх беш ца хиларах дукха кхо Iайнад цига. Хьайбаш леладераштa салаIа моттиг яц. ЦIе уголок я яха помещени къайла яр. Иштта во да кхачан продукташцеи промышленни товарашцеи болхлой Iалашбар.

Ч. МАГОМЕДОВ.

«Сунжа» яхача АПО «Сунженский» яхача райпищекомбината болхлоша чIоагIа лоархIашн сийдеш я стерилизатор Зурабова Фердовс. Ялхайтта шу совгIа ха я цо цу профессегIа къахьега. Цу шерашка тIехдика кхийттай из ший балха говзалах. Долче, хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш дахарах коллективе чIоагIа сийдаьннад цун. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма дикка тIехкхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА: стерилизатор Зурабова Фердовс.
И. ПЛИЕВА сурт.

Нийсача новкъа

Дика къахьегама лерюташ чакхдаьккхар дIадаха шу Грозненски кога тIирс беча фабрика болхлоша. Цхьаккха бутт дIабахийтанзар цар паччахьалкхен план меттел тIанийца декхараш а дикка тIехкхоачаш ца деш. Цудухьа дерригача техникоэкономически хьокхамий паччахьалкхен план кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар. Заданел тIех арахийцар эзткъа эзар гаргга пар тайп-тайпара кога гIирс. Товарни продукци арахецара план а толамца кхоачашйир цар. Халкъа эша товараш шера керте планал тIех арахийцад ворхI бIаь эзар гаргга сома маьха.

ГIадвугаш да фабрика коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани дикка тIеххкоачашъяьй цо. Арахецача кога гIирсага дIабода мах планагIа лаьрхIачул лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах дIадахача шера духхьал цхьайтта бетта паччахьалкхен планал тIех обувщикаша баь пайда 384 эзар сом да. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир пар соахка. Кхы а овсарегIа болх беш, башха-дика производственни хьокхамаш доахаш дIадоладаьд цар керда шу а.

— ДIадахача шерашка хадданза тIехьаюсаш хиннача шун коллектива иштта башха-дика производственни хьокхамаш даха мишта вIаштIехьдаьннад? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, фабрика директора Атиев ИбраьхIима аьлар:

— Цун бахьанаш дукха да. Предприятера ерригa цехаш, производственни участкаш хозрасчетах къахьега йолаялийтай. Долче, бухсоцаш балха тIа хьахулачунга хьежжа ийду цар алапи а ахчан преми а. Цу гIулакхо лакхбаьб обувщиккий материальни безам, айдаьд цар хьинар, чIоагIъяьй къахьегамен производственний дисциплина. Хьалха дIадахача шерашка тайп-тайпарча кIадаех хьабеш бола кога гIирс мара бацар фабрике. ХIанз дикка шеръяьй арахецача продукце ассортимент. Экспериментальни цехе арахеца болабаьб шеший сезонага хьежжа хьабеш бола маIача наьхеи кхалнаьхеи телата кога гIирс. Дикалга дилача мехкарча дикагIйолча кога гIирс беча фабрикашка хьабечул, иштта доазол арахьарча мехкашкара хьакхухьачул эсалагIа бац из. Цудухьа бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши ба из.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, башхадика производственни хьокхамаш дахарцеи яхье хадданза хьалха латташ хиларцеи белгалъяьнна я Зурушев Казбек Алаудинович керте латтача шоллагIча цехеи мастераша Пескарева Зинаидаси Азиева Раисаси кулгалдеча сменайи коллективаш.

* * *

Укх тIеххьарча шерашка вай мехкарча халкъбоахама экономике арахеца кхачан товараш кхоачамболлаш дац бахача наха. ХIара дийнахьа царна хьаэца доацаш да уж тикашка. Цунца дувзаденна доккхийи бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт Грозненски горпищекомбината болхлошта. Из дика кхетадеча цар хьинар кхо ца деш къахьег укх тIеххьарча шерашка шоаш арахеца продукци тIа-тIа дукхагIа арахецара, из дикагIа хилийтара. Цу даькъе дика кайоалаш чакхдаьккхар цар дIадаха шу. Масее а долча технико - экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тIехкхоачашйир цар. Заданел тIех арахийцар цар йиъ бIаь эзар гаргга сома маьха товарни продукци. ХIаьта халкъа эша товараш арахецара паччахьалкхен план цкъан ахаззеи совгIа тIехкхоачаш а яь, заданел тIех арахийцар цар уж товараш йиъи ахи миллион гаргга сома маьха.

Дика да пищекомбината кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 30 процент совгIа тIехкхоачашъяьй цо. Шера планал тIех ара мел хийца товарни продукци духхьал аз лакхъяра чотагIа хьаяьй. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхы мел йола материалаш кхоярах паччахьалкхенна пайда бара задани толамца кхоачаш а еш, баь пайда ши бIаь эзар гаргга сом да. Ший потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо.

Хадданза горпищекомбината цехашта юкъе яьржача яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Тимаев Рамзани Абубакаров Идриси керте латтача цехий коллективаш.

ДЕРРИГА А—НАЬХА АЬТТОННА

Башха-дика мастераш хиларах тарра дукхача заказчикашта йовзаши цар чIоагIа лоархIаши я быта Цен хIамаш тега ателье. Укхаза къахьегаш бараш ба производства бизза бола дай шоаш лоархIаш, шоай балхах дог лазаш, коллектива сий лакха лоаттаде гIерташ бола нах. Цунна къаьстта тешалдеш да укхаза хьадеш дола барзкъаш бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши хиларо, из къаьстта боккха лоархIам болаш да хIанз — рыночни экономикага довла кийчлуча хана.

Дударова Ювсапа Маржан керте латтача ателье коллективо маIача нахеи кхалнахеи тIехьнахьа дувхаду барзкъаш, кхалнаха аххан ювхаю кочамаш, метташта тIатувсача кисейи гIайбай лоаччарийи комплекташ, занавесаш, массе а тайпара чопилгаш, кнопкаш, фетингаш, кхыйола изделеш. Цхьаккха бутт дIабахийтац ателье коллективо планал тIех 30 эзар сома маьха продукци ара ца хецаш. Укх тIехьарча шин шера цо карара ца йоалийташ лелаеш я карара кара тела ЦIе байрах, хIаьта ханал хьалха кхоачашъяьй, цо дерригача технико - экономически хьокхамий пятилетка тIехьарча шера план а.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iечарех бац ателье хIамаш тегараш. Цар шоай ерригa тарошаш оарцагIъяьхай шоай заказчикаш мамогга дукхагIа хилийтара. Укхаза болх беш я барзкъаш кердадоахаш, ремонт еш, басар деш, барзкъаш кIалтIадоахаш йола бригада. Цунна керте латт башха-дика епециалист, къона коммунист Чергисханова Марет.

— ХIанз ателье къахьегаш бараш беррига а хIана бац, а ча, кагирхой ба, — йоах Ювсапа Маржана, из дувзаденна да кооперативни бум йолча хана ательера дикагIбола мастераш дIабаха хиларца. ХIаьта а, хIанз производство дика вIаштIехьяьккха къона говзанчаш Iома баь къахьегаш я тха коллектив. Тха хьалашка IалаьмаIте чIоагIа пайдане хилар нах къахьегаш болча моттигашка уж Iома а беш, уж шоай профессех кхетабелга. Балха тIа тIехь дика говзанчаш хиларца белгалбаьлар кхалнаьха аххнара кочамаш тегаш бола мастераш Хачукаева Iайшат, Хидриева Хьава, тIехьнахьа дувхаду барзкъаш тега Читаева Малкан, вышивальщица Басаева Зара, кхы дукхха бараш а.

—Бахача наьха заказех тегараш йоацаш, ателье хьадеш дола барзкъаш приемни салоне выставке хул, царга а хьежаш наха заказаш ду. Укхаза хул сезонни модагIа дола барзкъаш. Долче, заказчика таро я шийна дезаденна кIада а фасон а харжа. Лоацца аьлча, заказчикашта аьттув болаш мел дар хилийта гIерт ателье хIамаш тегараши предприяте кулгалхойи.

I. МЕРЖОЕВ.

ДИКАЧА НАХАХ

КЕРДАЧОА ТIАКХУВШ

— Боахама расчет ерригача къахьегама ячейкашка, хIара балха моттиге дIакхоачаяр боккхача лоархIаме да, — йоах Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза председатела Ведзижев Батыра. — Цо йиш хулийт доалдара система эргайоахаш тоае, къахьегам вIаштIехьбаккхара а стимулировании яра а коллективни формаш дегIакхувла, къахьегамхой хьинар айде. Из деррига дага а кхоабаш боккха теркам тIабохийт тха боахаме наьха болх коллективни, дезала подрядагIа вIаштIехьбаккхара. Шерра юкъейоалаеш я аренда а.

Масала, дезала подрядагIа къахьегаш ва Назрановски зооветтехникум чакхъяьккха колхоза толашагIа вола жа Iу Даев Абубакар а. Ший даьца Хьасанаца, наьнаца Халипатаца, вежарашца Мувсайца, Iийсайца, Муслимаца цхьана 700 жийна доалдеш ва из. Къона вале а йоккха балха опыт Iоаяьй цо. ТIахьежача хов цунна моллагIа устагIа цамогаш хилча дарба де, дулх дукхагIа тIакхетийтара мишта кхаба, маца, мича жа доажаде деза. ХIаьта Iилмана карагIдаьнна дикагIдар, кхыча жа леладерий толашагIйола опыт юкъейоалаеш, балха гIулакхаш тоадара хадданза кердадар лохаш воландаь, оттавир из дас а вежараша а шоай дезала коллектива кулгалде.

Из кхоаву хьайбашка хьажа а, шоашта мел эшачунца бувзам бола дешаш колхоза администрацеца къоастаде а. Масала, колхоза председатела Ведзижев Батыра, прораба Юшков Виктора тIехьара ца воалаш гIишлон материалаш яьха шоашта дика цIеношхьалдир. ХIанз хозача Iалама моттиге боккха, беркате боахам ба цу дезала бар.

Шоашта хьатIадоагIар шоай къахьегамах, карагIдаьнначох тийша долга ховш низ дIакхоачар ду хIаране балхаш ма хулла сихагIеи тешамегIеи кхоачашде гIерташ. Хьайбай продукци яккхарга дIадодар лохдара къаьстта а теркам тIабохийт. Кхычахьара саг хьатIа ца воалавеш, жа Iан замалахьа чусоцадара шоаш тоайир жел, цIеношБакъда, жа дахка доладелча, шоай гаргарча нахах цхьа-ши саг оарцагIвоаккх цар.

— Кхаш леладечо санна доацаш, оаха хIара мероприяти лоархIаме йолаш, диззача шера тIеравала йиш йоацаш къахьег, — дувц Абубакара. — Жа дехкачул тIехьагIа осеменени ю, тIаккха цар Iодаь Iоахарий унахцIена, низ болаш хургдолаш кхоаб, доажаду, дарба ду. Царех моллагIа цхьа гIулакх чакхдоаккхаш мело йича, зIанара цхьа чIуг дIаяьккхача санна, деррига дох, хьалхагIа даьр а пайда боацаш дов. Цудухьа хьадечох дог лазаш къахьег тхох хIаране. Жа Iангара доахаш йола юкъ къаьстта хала, бехктохаме хул жа леладерашта. Цудухьа из ха хьатIакхачалехьа, цунна ма хулла дикагIа кийчо е гIерт тхо, кхычар тхоашта доакъарца новкъостал дарга са а ца тувсаш.

Цо яххача тайпара да а да из. Жа толаме Iангара доахилга уж лерттIа кхабарах тийша долга ховш, йоагIа йоакхо йир доакъар Iалашдара. Шоашта колхозо хьакъоастаяьча даьгIенашкара, цонашкара, 30 тонн совгIа йол яьккхар, кIа, мукх чуйцачул тIехьагIа гулдир ча. Кийч мел даьча доакъарах кепаш йир Абубакара. Цу гIулакхо доакъар талхийтац. Цул совгIа арендагIа болх беча колхоза доакъар Iалашдеча бригадаца договорага хьежжа, жела юххе 300 тонн силос а еллар. Хьурмат доацаш доадац доакъар. Масала, доакъара кхом бе гIерташ, цкъаза лоа диллалца доажаду жа. Лех дукхагIа буц йола даьгIенаш.

— Хьун оасашка, каналий йистошка хул буц цу хана дукхагIа. Уж санна йола моттигаш белгал а яьхе аьхки кулг ца тохаш ют оаха,— йоах Абубакара. — Цхьабакъда, ца ховш хилча, зе мара пайда бергбац цу хана жа доажадаро. Масала, йиш яц баьца тIа тхир, йис улача хана уж арадаха. ХIана аьлча, иштта йола буц йиача пехкашта лазар кхийтта цамогаш хила тарлу жа. Лоацца аьлча, моллагIа болх чанхбоаккхаш мело е, мекъа хила йиш яц. Хьайбай продукци дукхагIа яккха, цунга дIадодар лохде декхарийла ду тхо дезала подрядагIа болх беш. Цу хьисапе къахьега доладелча тхоай кхела дай тхоаш долга кхетадир оаха.

Иштта къахьегаро толамаш а доахийт. Масала, укх шера хIара устагIана тIера планал 0,5 килограмм дукхагIа долаш тха даьккхар, лийрхIачул дукхагIа хьакъоастадир Iоахарий а. Дулха колхоза дIабенна хIара устагIа юкъера лаьрхIача 30 килограмм озаш хилар. Задани а яцар 18 килограмм мара. Авансех, премеех денна ахча доацаш, шера итогегIа кхы тIа а, кIезигагIа дале, 18—20 эзар сом кхача мег цу дезала.

— Боахама юкъерча арендагIа леладе жа хьаэца дага ва со, — аьлар тIеххьара тхо дIакъасташ Даев Абубакара.

М. ХАМАТХАНОВ.

Вай кхотадала деза

Дикка ха йоае йийзар Грозненски района «ЦхьоалагIча Мая» цIерагIча колхоза парткома секретара В. Тимошенкой отчетно - хоржама собрани йира коммунисташ вIашагIтохара. Цкъа ерригача коммунистех кхоалагIа дакъа мара хьабахнанзар, шозлагIа иттех саг. вар. ХIаьта партийни учете латтараш 79 саг вар. Цхьабакъда, хьагулбе хала хиннадале а, собрани дIайолаелча гучадаьлар коммунисташта дукха хIамаш чукъийлалга.

— Со коммунист вола дукха ха я, — йоах Тимошенкос. — цхьабакъда, цIаккха а цу тайпара наха шоай дагара дар дувцаш, юхь-духхьал доаггIар дIаоалаш собрани сона дага ягIац.

Бакълув из. Сайрийна 6 сахьат даьлча дIайолаенна коммунистий собрани, бийсанна кхо сахьат даллалца йIаьхъелар.—

МалагIа болх баьб партийни организацеи цун хоржама органеи укх тIеххьарча шин шера?

Тимошенкос яьча отчетни доклада тIа белгалдоахар, наха юкъе идейно - политически болх бара парткомо хадданза теркам тIаухийташ хинналгеи, ерригача производственни участкашкарча коммунистий авангардни лоархIам лакхбеш хинналгеи.

КарагIдаьннар-м дIадаккха саг валлацар. Цудухьа докладчика а пренешка къамаьл даьчар а керттера теркам тIабахийтар юххьанцарча партийни организаце долча кхоачамбоацарашта критика йира. Ма йоаггIа анализ а еш дир из гIулакх. Шоашта халахетар, чукъувлар юха а ца увзалуш дувцар коммунисташа. ХIаьта пренешка къамаьл дир 12 саго.

Хала а хеташ дийцар партийни дисциплина йоацаш хиларах. Геттара а во латт партийни взносаш хьателалга. Духхьал октябрь бетта уж хьаяла «вицвеннав» 15 коммунист. ТIаккха из деций коммунистагара Уставо дIахечарех керттера дар?

Во латт коммунисташ партийни собранешка ухалга а. Иштта, отчетно - хоржама кампани йолча хана колхоза цеховой парторганизацешка 70—80 процент мара коммунисташ хьанхабап. ХIаьта гIон долча боахамий парторганизаце вIалла собрани яь а яц.

Эгтара чIоагIагIа йола проблема — из КПСС мугIараш кIезиглуш латтилга я. Грозненски районе 2600 коммунист вар, тIаккха укх шера ноябрь болалуш парте мугIарашкара араваьлар 58 саг. Нагахьа боахам бисанзар районе коммунистий мугIараш нийлх ца луш. «Атагинский» яхача совхозахи «Советская Россая» яхача колхозахи из «лазар» хьокха ца луш дисар.

Вай лакхе белгалдаьккхар «ЦхьоалагIча Мая» цIерагIча колхозе отчетно-хоржама собрани еча денга 79 коммунист учете латтар, аьнна. ХIаьта цхьа шу хьалха уж 94 саг вар. КПСС мугIарашкара дIабаьнначарна юкъе ба хадданза партийни взносаш дIа ца телара а партийни организацецара бувзам хоадабарах а дIабаьхараш а. Цхьабакъда, дукхагIча даькъе шоаш раьза болаш партийни билеташ Iодехкараш а ба. ДагадоххарагIа аьлча, вай ювцача отчетно - хоржама собране а «отставке» вахар кхоъ коммунист. Царех ба механизатораш В. Фаустови А. Шуваеви, кооператор С. Махмерзаев.

В. И. Тимошенкос цIераш яьхар шоай лоIамегIа партера араваьннарий. Царех хIаранеца массехказа беседаш яьяр. Цу даькъе мехка а парте а латтача хьало а кIезига Iоткъам бинзар цу гIулакха. Таханарча дийнахьа а из Iоткъам болаш ба. Из иштта дале а, аьлар докладчика, болаш ба тахан партех бокъонца тешаш бола нах а. Уж теш, тахан этта хьал хувца партена могаргдолгах.

Цу собране чулоацам ма барра шуга дIабовзийтара, цига къамаьл даьча цхьаболча наьха выступленеш йийцача бакъахьа хет сона.

А. Сорокин. КПСС член ва 1944 шера денз. Цо аьлар, шоаш тIема атаке ухар коммунисталла дIаэцар а дехаш. Нагахьа санна ше вуй, коммунист лархIар а дехар новкъосташкара. ТIехьагIо парте мугIарашка нийсбелар дог цIена доаца нах.

Белгалдаккха деза, Александр Тихонович 1938 шера денз къахьегаш хьавоагIалгеи, ший низи хьинари ца кходеш болх белгеи.

Е. Шагаев, 40 шу да парте вола: Цхьан хана культболхло хиннав, хIанз пенсе ва.

— ЧIоагIа чоалханеча хана дах вай, — аьлар цо. — Вай парти, тахан эттача хьала бехке яц, бехке ба цунна керте лаьттараши хIанз а тIехьа латташ бола цхьабараши. Аз йизза хьаллоац КПСС XXVIII съезда решенеш. Партена дехьареи сехьареи тIалетача хана сатийна дагIа йиш яц вай.

Собране дакъалоацаш вар КПСС Грозненски райкома оргтдела заведующи Х. Демильханов, районни партийни организаце контрольноревизионни комиссе председатель М. Гудько.

— Шоай мугIараш кхотаделга да биззача коммунистий декхар, — аьлар М. Гудькос. — Цхьа уйлеи-ниятш долаш хила беза кхоталураш. ХIаьта цу тайпара нах шун колхозе болаш ба.

Хоржамаш дара къайлагIара кхаж тоссача юкъевихьар 7 саг. Хьалхарча туре цхьаккха белгалваланзар. ХIаьта шоллагIча туре котало яьккхар Тимошенко Виктор Иосифовича. Из юха а парткома секретарь хержар.

Г. ИСАЕВ.

Халкъа депутатех

ДОШ АЬННАЧА ДОЛАШ

«Iайха дергдоацар е дулаьргдоацар дергда аз а, яхаш, нах ма Iехабе» — иштта чулоацам болаш дар хоржамаш хулача хьалхарча кампане Наьсарен района Экажкъонгий-Юрта вахача Костоев Абукара Хьажмурда ший харжархошца вIашагI мел кхетача хана дийцар.

— Нагахьа санна се моллагIча депутатий корпуса юкъеводе а ерригача сай программа юкъмоттиг гIалгIай къаман политически, экономически, паччахьалкхен бокъо юхаметтаоттаяра тIаерзаергья аз, — оалар цо. — Кхыбола никъ са хургбац.

Цун харжархошта тахан гуш да, депутата мандат кийса доллар духьа цо из ца дийцалга.

ХIанз ше района Совета а шоай юрта Совета а халкъа депутат волаш, хьалха санна цу ший деша тIера ца воалаш, сталинско-бериевски режимо вайга ээийта бала, ена гIелал дIакхайкаеш а бокъо котъяларга сатувсаш а хьавоагIа из. «Сердало», «ГIалгIай дош», Наьсаререча «Ленина никъ» яхача газеташ тIа дукха язду цо цу хьакъехьа. Дукха дувц депутатий сессешка, сходашка, митингашка. Лоацца аьлча, бакъдар дIадовзийта гIерт из вай лоалахошка - хIирашка. ХIирий республике хиннача — «цIи хезача» чрезвычайни сессега цо язъяь телеграмма Iоешаш, цу Къулбаседа ХIирийчен Лакхехьарча Совета председатела нов Галазова аьлар: «ХIа-а, ер цкъа сога гуччахьара письмо яздаь Костоев ва...».

Цхьа дош цахетташха юстартессар цо из каьхат «Ер мо бола экстремисташ-м бовзар вайна», аьлча, санна.

«А, хьо нийса вац, таханар тха паччахьа, цо яхар а дувцар а нийса да, уйла е еза вай цу деша», — аьнна, бакъдар ала лоархIавеш цаI депутат нийсвалланзар цу йоккхача зале.

Хьажмурда цу телеграммаца а хIаьта цул хьалха газета тIа кепатехача Галазовга ше яздаьча гуччахьарча письмо тIа а дIакхайкадаьр цаI дар: сомадовла хIирий хьакимаш, дIаяккха шоай уйлашца дукхача шерашка Iайна сталинско-бериевски къиза оамал. Ма дохаде шин къаман — гIалгIаштен хIираштен — юкъе хинна кIоаргача замашкара хьадоагIа вошал.

Иштта дакъа лоац Хьажмурда, гIелал ловш хьадоагIача вай къаман бокъо, вай фусамаш юхаметтаоттае гIерташ.

ДIахо, цун программа тIа яр укх тайпара цхьаькха пункт: се вахача юрта, района, республика экономика, социально - культурни лард чIоагIъеча къахьегаш, кIаьд ца луш чакхваргва со, аьнна.

Цхьа ди дIадодац Хьажмурд шоай «Экажевский» совхоза фермашкара, кхашкара гIулакхаш мишта лел ца хьожаш, цар анализ ца еш (ше хьалхагIа цига экономист хиларах дика довз цунна совхоза хьалаш). Юртбоахама шу, цу боахамо дика чакхдаккхарах, баркал ала доагIа цунна а. Районе эггара хьалха коартолаш кхеяра план тIехкхоачашйир совхозо. Иштта тIехкхоачашйир кхыча культурай хьувкъама заданеш-планаш а.

Кхы фу ала мегаргда Хьажмурдах? Дувца-ала-м дукха дар цох. Ше лелаеча посте визза да ва из. Цхьа масал доаладергда аз. Дукха ха йоаццаш цу юрта юкъе гIолла додача Шолжа йисте нийсвелча, укх тайпара сурт зийра аз:

Шолжа бердаш доха а деш, жагIа машинаш тIа ботта волавелар цхьа экскаваторщик. Мичахьара воагIа ца ховш гучаваьннача говра-баьречо соцабир из болх.

— Фуд, фу хиннад цига? — аьнна, Iоваьлар экскаваторщик.

Хьагулбелар жагIа бахьа баьхка водителаш а.

— Да волаш моттиг я шоана ер, — аьлар говрабаьречо.

Хьано еннай шоана йоагIача а ца йоагIача а укх бердех «мIараш хьекха» бокъо?

Цец а баьнна, шоайла бIарахьежар кхайканза баьхка хьаьший.

Кисара хьа а даьккха, цхьа каьхат дIахьекхар говра-баьречо. (Сона хеташ цу юртарча совхоза хаьхо хила везаш вар из).

Лоацца аьлча, председатела Х. А. Костоева инициативагIа исполкомо соцам бу. I. Шолжа бердаш харцахьа а бакъахьа а дохаделга сацаде. 2. ЖагIа эшаш йолча гIишлон организацеша юртсовета исполкомагара бокъо йоацаш цигара жагIа дIа ма хьолба, хIаьта лаьрхIа цу гIулакха хоадаьяча моттигашка мара экскавотораш дIаувттае бокъо а ма лойла. 3. ЖагIа эшаш йола предприяти, организаци цигара жагIа бахьа а ма гIортийла, калькуляцега хьежжа оттабаь мах цох сельсовете хьачу ца лой. 4. Лакхехьарча пункташа яхар кхоачаш а ца деш, ший лоIамагIа Шолжа чура пайда эца веннача сага 300 сом ахчан гIод а тохалда, аьнна.

Нийса бaь соцам ба из. Iалама а хила веза цхьа да.

Иштта чIоагIлуш доагIа юртара доал Хьажмурд цига веча денз. Нах раьза ба, Юрт эргайоалаш йоагIа. Дукха ха йоацаш цу юрта хьадийллар керда маьждиг. Районе эггара хьалха цу юрта кхоачашъе йолаьяй социально - бытовой программа.

Белхий а беш, юрт оарцагI а ювлаш, дукха тIонаькъаш дехкад, тIаьш техкад Кен яхача хи тIа гIолла, бIаь совгIа тайп-тайпара наьха хьашташ кхоачашду бытовой точкаш хьайиллай, цIагIа къахьега нах юкъе а болаш. Бераш деша ухача, нах лелача моттигашка гIаш лой наькъаш дехкад.

ХIанз из социальни программа дIахояхьара уйла еш ба юртара депуташ а цар активисташ а. Цар перспективни планагIа юрта торгови центр хьаелла лаьрхIад. Хьалье лерхI шинъ школа, быта ЦIа, амбулатори, бувзама отделени, кхыйола объекташ.

КIеззига Костоева автобиографи йовзийтача бакъахьа хет сона.

Ханага диллача — юккъера саг ва Хьажмурд. Вай Iодинхьачул тIехьагIа кхо шу дaьлча ваь из.

Вай цIадаьхкачул тIехьаг'а шоай юрта юкъера школа а яьккха, Назранерча Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача заводе фрезеровщикалла болх беш хилар из массехк шера. 1970 шера заочно деша эттар Костромской юртбоахама институте. Цига ше деша вагIача хана, Ивановски обласга цхьан колхозе ферма заведующи волаш а цул тIехьагIа цу колхоза керттера зоотехник волаш а болх бир цо.

ТIаккха вай республика «Госплемобъединене» воккхагIвола зоотехник волаш хилар.

Цул тIехьагIа а дукха дийшад Хьажмурда, кхычахьа ший специальностах Ростовски области болх беш волча хана чакхъьяккхай цо шоллагIа экономист-организатор яхача профилех йола Кубански юртбоахама институт.

Лоацца аьлча, бокъонца вола юртбоахама специалист ва Хьажмурд. ХIанз из тайпа нах вайна мел эш ма хой...

Цун вахара наькъах, хьинарах, эзделах, дувцача хана, белгал ца даькхача даргдац цхьаьха. Нийсхо чIоагIа лораеш хьавоагIа из. Масала, лаьтташ дохя, царех безараш ю, хьакимаша кхааш нийду, — яхаш ювцар из юрт хьалха. Из нийрча никъ дIабихьараш хIанз боацаш ба цу юрта хиннараш а районе хиннараш а.

Цу хана нахаца хьакимаша лелаяь харцонаш, бахача наха цIенош де лаьтта дIа-хьа телача цар баь кегар дIабаккха гIерташ, чIоагIа къахьегаш ба юртара депутаташ, активисташ, бусалба дина керте латта нах. Ерригача юрта чурча лаьттай инвентаризаци еш, лаьтта доагIар-ца доагIар малав, тийшача балхах хьалха уж лаьтташ кхычахьара шоашта хьахедадайтараш малаш ба хьожаш, болх беш я бIарчча комисси.

Юрто хьаллоац Хьажмурда хьалхаленца дIа мел доладаь дика хIама. Дикачун хьалха мара из хургволаш а вац.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

1990 шера № 42 йолча «Огонек» яхача журнала тIа кепатеха яр тха корреспондента заметка. Цу тIа дувцар 1944 шера феврале хиннача трагически событеех, вай массане дог лазаш вайна гIайгIа чуйоссаеш нах Iобохьийтача хана Хайбах яхача лоаман юрта бIаьш вай мехкахой боагабарах.

«Комсомольское племя» яхача газета редакце дукха письмош даьхкад вай мехка эггара гаьнагIарча миIингашкара а. Письмой авторaш: йоккхача проектни института кулгалхо, Iилмай доктор, пенсионерка, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеран. Цу письмой текстaш бIарчча кепатоха лаьрхIад оаха, хIама ца хувцаш, вай мехка бахача наьха дегашка мел йоккха гIайгIа йоссийтай «Огонек» яхача журнала тIа йийцача событеша, мел йоккха чов яьй дIахьокхар духьа.

ТХА ДЕГАШКА ГIАЙГIА ЕССАЙ!!!

Моаршал да шугa!
1990 шера 42-ча номер тIа йийшай аз шун заметка.

Эггара хьалха сона хийттар: бокъонца хинна хила йиш йолаш дац из хIама, из дерригa а цхьанне хьадагалаьца хIама да-кх! Из духхьал фашисташа мара деш мича хиннад, вай лаьтташ дIалийцачул тIехьагIа.

Из бакъдеш дола хIама хила ма дезий, хIаьта дикагIа-м дар уж хьалаха шоана ца могаре. Цхьабакъда из заметка журнала тIа ялар, сона хетачох, хила йиш йолаш дац-кх документаш доацаши юхебиса из бIаргадайна нах боацаши. Цудухьа тешанза валац со 46 шу хьалха Хайбах яхача юрта хинначох.

Со а са дезал а — эрсий да тхо. Тхона гоама да къамашта юкъера цатоамаш, чIоагIа хала хет тхона вай къулбехьен республикашка хIанз хула халатехараш. ХIаьта оаха дика кхета а ду цун бахьан вай правителаша, большевикий паччахьалкхенна керте эттача эггара хьалхарбарашкара денз хьамелбоагIараша лелаю къамашта юкъера зуламе политика хилар.

Дукха хана денз тха дегашка ессай дерригача халкъашта хьалхашка, мел дукха-кIезига уж дале а, ший «воккхагIча веший» оагIонгахьара цар ла йийза кIезигал бахьан тхо бехказ довла дезаш хилара уйла.

Сона хетачох, тха цхьаккха бокъо яц тхоаех «воккхагIвола воша» ва, ала нохчий, гIалгIай, татарий, жуттий, чукчи, эвенкий, литовций, эстонций, иштта кхы дIахо барий хьакъехьа аьлча.

Оаха, тIом дIабаьнначул тIехьагIарча шерашкарча бераша, къахетам беш дагалувц Хайбах юртарча отар чу бехк боацаш боабаьраш меттел низагIа мехках а баьха лелача хана тIалоаттадаьча Iазапах байна а лоамарой. Тхо цецдаьхад шун информаце. Аз дех шугара малагIча тайпара ахча дайта йиш я Хайбахе боабаьрашта памятник догIара, из хьалдеча юкъе дакъалаца кийча ва со болхло а хинна 1991 шера аьхки.

Шо хьамсара долаш вола
В. КАЛАШНИКОВ,
«Саратовоблпроект» яхача института директор.
г. Саратов.

«Огонека» тIара шун письмо дийшад аз велха а велхаш. Шоана а беррига нохчашта а дIахайта лов сона цхьаькха а. МалагIа никъ лохаргба оаш са дешашта багаIа дIалувца е кепатоха — из шоашта ховргда шоана.

1954—1957 шш, распределенегIа вахийта Малхбузен Казахстане болх баьб аз (поселок Кулсары, Гурьевская область). Тхо къона специалисташи моттигера казахаши хинна ца Iеш дIамелхьежача цига болаш бар депортированни, набахтеш текха, низагIа хьабахкийта нах. 38 къам! Волаш бар нохчий а, гIалгIай а бар. Аз царца декъаш хIама дацар — маькх мара: цкъаза цар сона телар, цкъаза — аз юхателар. Пурне кхоабацар маькх хьае. Цхьа моттиг нийсъяланзар шоашка дар наха га декъаш.

Укх тайпара цхьа моттиг нийсъелар: ворхI бера нана, нохчо, пехкашта воспалени а хинна цамогаш хилар. ЛерттIа ца хьажарах терапевта грипп да, аьнна оттадаьдар цун лазар. Дарба цIагIа дора, бакъда из шорттига леш латтар. Цун лоалахо яр медсестра, са мехкахо — украинка Катя. Цо дехар дир: «хьажал цунга А. А.!». Из де атта дацар. Цкъа-дале, из лор — моттигербарех казах вар. Хьадеча къамаьлах хов сона из гIалат ваьннилга. Из аз харцвой — цига бахача нахацара гIулакхаш талхаргда са. Вокх оагIорахьара лораш а эгIазбаха тарлу: коллегиальность толханана! Цун воккхагIволча цхьанне шоферий курсаш чакхъяьхаяр, вожаш цаI-шоллагIчул эIамагIа дар.

Цу хана денз везавелар со шун дулхах-цIех бараштa, дукххаза цар кIалхар а ваьхар, со царцига хьоашалгIа а ихар. Цхьа моттиг нийсъяланзар сона цар халахетар даь, безаме боацаш соца хинна, во тIанийца!

Нохчий — долаш дар духхьал дIаоалаши цIенен къам да, долчa беса гу сона из арахьара дIатIахьежача а — доккхал де доагIа оаш шоай халкъах. Царца гIулакх леладеча хана цхьа хIама дар сона даим дагадоалаш: «харцахьа хIама ма нийслулда, харц хIама ма алда аз. Цунна цIаккха гешт дергдац цар!» Цу хабарах шо дела а тарлу, со къона вар, са 22 шу мара дацар, цар се лоархIаш хилар сона боккхача лоархIаме дар. Сох кхерацар уж, тешар, цхьабакъда кхетаде магацар сона, сел чIоагIа эгIазбаха хIанаб уж, кхыметтел къонабараш а. ХIанз мара кхетадаьдац аз, шун письмогIа отар чу нах боагабаьлга хайнчул тIехьагIа мара, из мичара хьадоагIаш хиннад. Цу хана? ВIалла тешаргвацар! Фашисташа мара дергдолаш хIама дац из, аьнна хетаргдар. Вайбараша из дергда, аьнна? Вешта, фу вайбараш ба уж? Оанхарий да уж! ЧIоагIа дика хургдар, уж хьа а леха царна суд йича. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа «дакъалоацаш хиннараш», яхаш сий деш хила а мег-кх уж. ВIехаяьй, ший гIулакх доацача юкъевахав, аьнна. Нагахьа санна уж шин группа сона тIехьара дIайоэле, хьанца вахаш а болх беш а хургва со? Лоацца аьлча, цхьаннена гургдоацаш бийсана дахар тхо, унахочунга хьажа. Из халла мара са доахалуш яцар, из-м больнице дIакхоачаргйолаш а яцар. Гуш ва со — бокъонца шинна а оагIорахьара крупозни пневмани да цунна дар! Цхьаькха мехкахочо, аптека заведующе, бийсана пенициллин елар. Катяс маьхаш деттар, со бIарглокхаш вар. КIалхаръяьккхар оаха из берий бенна турпалаш (бехк ма баккхалаш).

Суд йоагIа царна. Байнараштa памятник а доагIа. Отар лаьттача моттиге. Цхьаькха а да — сох бехк ма боаккхалба дукха хана дена болча са хьаьшаша — нохчаша, дерригa ховш хиннавац шоана со царна тIаэттача балах, хIаьта цу хана из дерригa кхетаде могаргдолаш а вацар со.

Нагахьа санга царех моллагIа саг дийна вале, дIаховлда царна: дукха беза сона уж, лоархI аз, масса хана биц ца луш дага а латт сона уж! Дег тIара шо дезаш ва со!

А. А. ПАСТЕРНАК,
лор.
г. Боярка,
Киевски область.

ТIеххьара цхьаькха а: дикача гIулакха деша доагIаш. «Са» нохчаша сона дувцацар шоай дIаяхача ханах дар, шоай февральски трагедех дар, хIана аьлча со лоравора цар!!! Уж кхерар къоней сихен хиларах аз из дIадувцар. Цул тIехьагIа шоашта тIалаттар сона а тIаоттадар.

Хов сона — хьалха хинна импери кхы хургьяц! ХIаьта теша а теш: тIехьагIа халкъаш паргIата доттагIал леладеш а вIаши тешаш а хургхиларах, Кулсаре долча хана тхо санна!

Ер письмо-м цхьа эIамига хIамилг мара дац вайна юкъе хургдолча доттагIала ларда дIадохийтаргдола.

ДЕЗА ДОТТАГIИЙ, НОВКЪОСТИЙ, НАХ!

Тешалаш сох. Сона дукха хIамаш бIаргадайнад, дукха халонаш лайнай аз, дукха гIайгIа яьй. Дукхача хIамашта гешт даьд аз. Цхьабакъда цу тайпарачоа!.. Нагахьа санна из дерригa бакъ дале, аз дехар а ду, хьа а дех:

— Хьа а лахе законагIа доагтIаш дола таIазар де из унзара зулам даьраштa. Из де хIанз укх сахьате чIоагIа хала долга кхета а деш, сона бакъахьа хет укхаза а (цу тайпара моттигаш нийсъелча а) зуламхошта таIазар дича «дерригача халкъа гоамлургболаш». Цу тайпара приговор е йиш я халкъо доагI-доагIача тайпара нахага кулгаш а яздайташ. Сона хетачох цу тайпара приговор кхы мел долчул чIоагIагIа хургда.

— Из унзара зулам даьчча моттиге байнарашта памятник оттаде деза, шин турпала (уж бокъонца хила а хиннаб цу хана турпалаш!) — капитан Громовен истребительни батальонерча къонача бIухочун Мальсагов Дзяудинен цIераш белгал а еш. Со тешаш ва памятника эша ахча халкъо ше хьагулдергхиларах (нагахьа санна моттигерча Iаьдала, массаза санна, из лаха ца моге). Сона хетачох, памятника проектана конкурс дIакхайкае еза.

Айса беча балха тIагIолла са дуккхаза гIулакхаш хиннад Къулбаседа Кавказа халкъашца. Уж Iалаьмате дика нах ба — дика дог долаш, хьаьша тIаэцаш, массаза а моллагIча хIамана а гIо де кийча болаш нах ба. Уж дика гIулакхаш долаш, сий долаш а сий де ховш а нах ба.

Баркал хилда материала автора хIанз вайна чIоагIа эшаш йола граждански майрал йолаш из хиларах.

ТАРАСОВ Михаил Николаевич,
географически Iилмай доктор, профессор.
г. Новочеркасск.

Со эрсе я, тIема ветеран я. Вайна информаци телар «Боевой листокашка» гIолла, гой мел къиза ба уж фашисташ, гой мишта йоагаю цар юрташ, цига баха нах а тIехьа, н. кх. дI., яхаш. Бакъда, дукха зуламаш даьд фашисташа. Алал оаш, малагIа ноаной ба 700 саг вай нах — тIом болаш йолча лаьттан чIегилгаш тIа къахьегаш хинна нах, боагабе мега бола къиза моастагIий баьраш???

Са даьла! Мичаб уж хIанз? ТаIазар даьдий-теш царна цар зуламга хьежжа? Малаш ба уж?

Хой шоана, сайна хетар укх каьхата тIа Iоязде магац сона. Елхаш бIаргех хий Iоух. ЦIаккха даьлагара дехаш хиннаяц со. ХIанз ях аз: Даьла! ЧIоагIа таIазар де боккхий нах, кхалнах, бераш доаде, аьнна приказ дIаденнача наха. Бераш! — наьна эггара дезагIа дола хIама — из бер да. Из яхаш хIара улица тIа цIогIа дет вай, хIаьта а... бIа ца тоссаш уж доаду.

Бехк ма баккхалаш сох, инфаркт текха я со. Яздеча хана кулгаш эг са. Ва даьла! ТаIазар де царна! Даьла судагIа таIазар де!

ЦIаьхка а дех аз, бехк ма баккха сох, хоза шаьра аз ца яздарах.

Шо дезаш йола.

СИТНИКОВА Анна,
пос. Талая, Магадански область.

ЦIий шелдеш дола истори да № 42 йолча «Огонек» яхача журнала тIа арадаьккхача письмоца оаш довзийтар. Дика хов сона ГУЛАГ-ех, бехк боацаш боабаь дIабаьхача итташ миллионаш болча нахах, цу даькъе Даьхен дикагIбола къонгаш а болаш. Геноцидах а кхыдолча «социализмана карагIдаьннарех» а. Цхьабакъда, фильмашка алхха немецки фашисташа мара леладац, яьхача, «халкъаца цхьана да» оалаш хиннача вай эскаро деш хиннарех эггара хьалха хезад сона. Кхыметтел вай деношка Тбилисеи Бакуи даьчунга хьежача а оаш дийцар теша хала долаш да.

ЛерхIаш дий уж берригаш топаш а теха воагаваь 700 саг дагалоацаш, цар йизза цIераш тIайолаш, хIаьта иштта цу шин турпала — капитана Громовнеи салтечоа Мальсагов Дзяудинан Хайбах яхача юрта е Нохч-ГIалгIайчен столице памятни оттаде? Хила деза дерригача халкъа дола мемориал а. Из вай декхар да царна хьалхашка, хIана аьлча цар цIий вай кулгех летад, дерригa мегийташ, гуччахьа фашизм лелаяра дуьхьале ца еш хиларах. Тамаш йолаш хIама да партократе баьччаш шоашка дехке бовла, аьлча эгIазбахар.

Хьахайта тхога, боккъала а, мемориалех де лаьрхIар, нагахьа санна банке счет яле, цун номер хьайовзийта тхона, дикагIа хургдар «Огонек» журналага гIолла хьахайтача.

Массанега къахетам бувц аз гIайгIа а таьзет а хинна ди хьатIакхоачаш латтача хана.

А. ГУСЕВ,
тIемен къахьегамен ветеран.
г. Ленинград.
(«Комсомольское племя» яха газет, № 52, 1990 ш.).

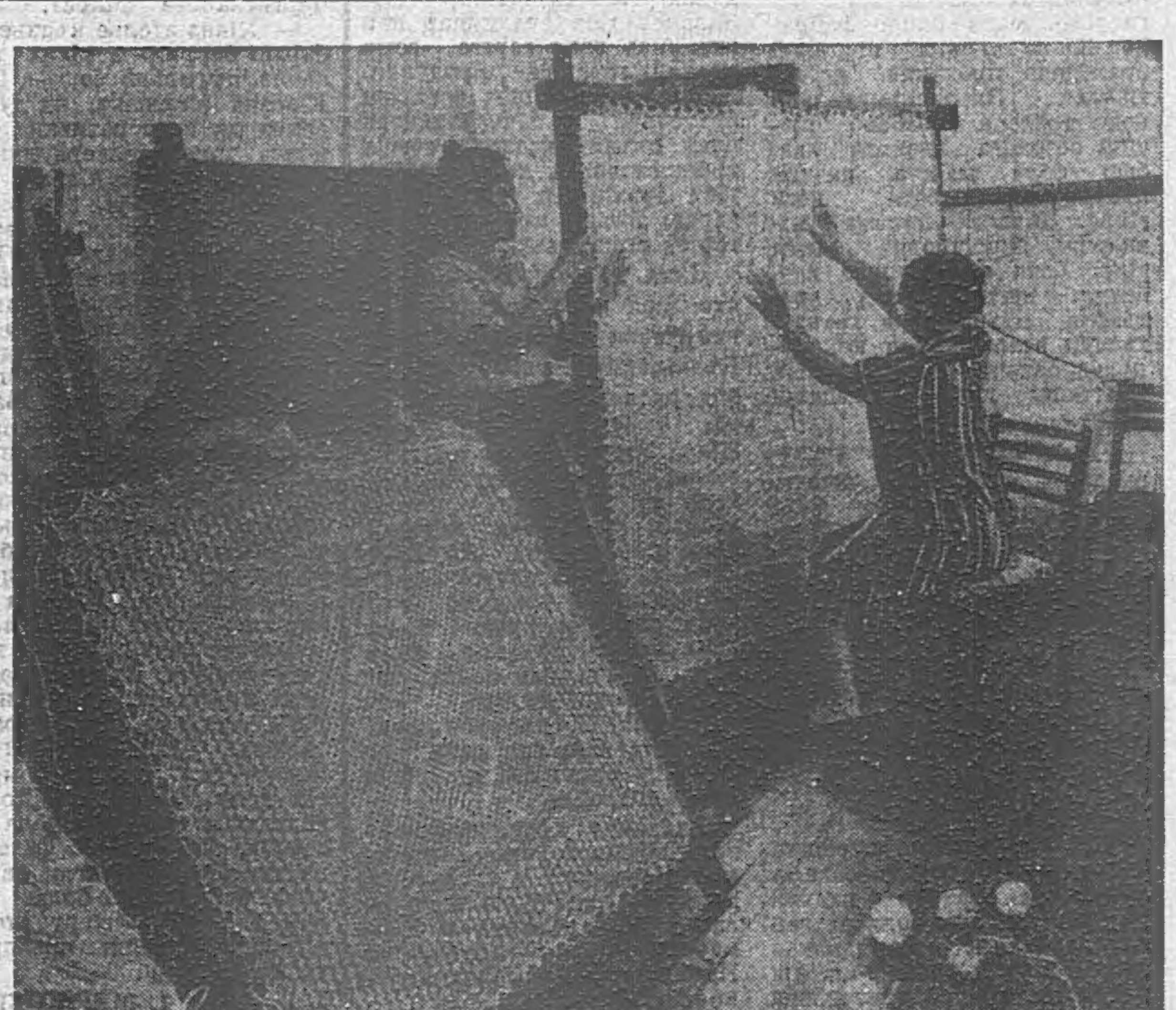

Ткъаь итт шу дизад петара цхаралаш деча Оренбургски комбината. Цунна чуйоагIа Оренбургски областа городашкен юрташкен дIаьржа яда ткъо совгIа производство. Царна юкъе я Саракташски районерча Желтое яхача юртара артель хиннар а.

Ши бIаь шу совгIа ха я цу юртарча кхалнаха хьийзача аьхангах уж хоза цхаралаш даьри санна кIаьдача газа петарах ду. 270 гаргга сахьат ха эш из кулгаца хьаеш йола хIама йистеяккха. Цу говзача ремесла къайленаш ноахалгара ноахалга а кхоачаш хьаенай.

Цхьабакъда, вахарера дIаух къаьна говзанчаш, хIаьта цар моттигаш хьалаца башха сиха бац къонабараш. Цхьабараштa хет петар хьалха хиннар яц, аьнна, вокхо йоах артельни къахьегам башха пайда хьабоалаш бац.

ВIаши нийслуш дац: дикал а шеко йолаш йолча изделех, рынке из йохкаш волчоа массехказа дукхагIа пайда лу, эггара лакхагIча классагIа болча, производстве хьабаьча, кхыча мехкара баьхкача наха лаьрхIача сувенирни тика тIа дIабахьийта кийчбаьча цхаралал.

Иштта средстваш йоацандаь дегIайоагIаш яц производство а. Хала ба кулг-кара бу болх, дерригa а артель йолча хана хиннача тайпара да. Фу дергда Iа, экономика-м Iехалург мичай. Из кIеззига зулаьлча а овлангара толхае тарлу кхыметтел сел къаьнара йола традицеш а.

Оренбурге цхьадола хIамаш да-м ду, бакъдар аьлча, из сел кIезига дIаьржа йола ремесло юхаметтаоттае гIерташ. Чакхъяьннай вязальщицай цхьоалагIа конкурс, хиннай цхаралий цхьоалагIа аукцион а. Лоацца аьлча, цигара дукхагIдола товар дIадихьар дикагIбола къона вязальщицаш ВIашагIкхийттача Штаташка бахийталга вIаштIехьданкха лерхIача американски фирма викало. Кадраш шоашкахьа яха гIертий? ГIерташ хила тарлу. Вай санна боацаш америкацаша хам бу, лоархIа а лоархI бокъонца йола ремесло, хIаьта пайда хьабаргболга ховш бале ца кходеш ахча дIа а дохийтаргда...

СУРТА ТIА: Желтински петарах хIамаш еча производства болхлой Н. В. Ишмухаметова, Р. С. Гумирова, Р. С. Гиниятиллина хьаяь изделеш йиттачул тIехьагIа йокъаеш боахк.

В. БУШУХИНА сурт а текст а.
(ТАСС фотохроника).

ТОЛАМАШ

Ачхой - Мартановски райпищекомбинат хьаяь кхо шу мара дац.

Толаме чакхдаьккхар дIадаха шу райпищекомбината коллективо, хьаьй ворхI миллион гаргга условни банка тайп-тайпара продукци. Из планагIа йолчул тоъал дукхагIа я. Масала, халкъа эша товараш лийрхIачул шозза дукхагIа арахийцад, поставкаш яра план йизза кхоачашъяьй, тайп-тайпарча городашка дIаяхьийтай миллион сомал тIех мах бола консерваш.

— Ала йиш яц тха балха тIа цхьаккха новкъарленаш яц, аьнна, — йоах цеха мастера Харачаев Мухьмада. — Сона хетачох, тха коллектива толамаш дукха дукхагIа хургдар, нагахьа санна лоаллахарча совхозашкара комбинате хьакхухьа сомий баьцадаараши кхоачам хиллал даларе.

Толаме къахьегаш ба комбинате йоккха опыт йола болхлой Духаева АсмаI, Масаева Малика, Индербиева Яхийта, Цукаева Луиза, кхыбараш. Шоай декхараш 120—130 процент кхоачашду цар.

К. ВАХАЕВ.

ПЕРЕСТРОЙКЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

САГ—ШИЙ МОТТИГЕ

Из сабар а хьинар а дола саг дика вовзаш ва Сунженски районе. Цун балха стаж дIалаьрхIача 35 шу хул, царех ах ха дIаеннай Сунженски типографена. Дукха нийсъеннай балхаца, дешарца ювзаенна халонаш, хIаьта а сабаре волаш, тIатеIIа уж дIайоахаш хьавенав Виктор Федорович Мишустин.

1954 шера Ассиновски юкъера школа яьккхачул тIехьагIа шин шера колхоза тракторни бригаде механизатор волаш болх бу. Ший ха тIаккхьачача, Советски Эскаре гIулакх де вода. ХьалхагIа Румыне, цул тIехьагIа Одессе къаьсттача батальоне ший тIема декхар кхоачашдеш хиннав. Укхаза лаьттача гIашлой полке — вовзаш вола спортсмен. ТIаккха лу цунна «Советски Эскара отличник» яха значок. Эскаре гIулакх даь цIавеча шоферий курсаш а яьха Упрососе балха отт. Коллективо лоархIаш вола Мишустин дукха везар массанена а, сийлен Улга тIа хьалтеха доаллар цун сурт. ДIахо болх бу «Знамя труда» яхача газета редакце. Укхаза цо машинана дика доалдар бахьан долаш, дукхагIа долча даькъе, коллектива болх а тоалора. Из иштта хиннадаь, хIанз а вицлац редакце болхлошта Виктор Федорович.

Мишустина 1972 шера чакхйоаккх Серноводски юртбоахама техникум. Дукха ха ялалехьа цунга Сунженски типографе директоралла отта аьлча, цецбаьлар цхьабараш. Селхан шофер хиннар тахан мишта вода цу балха тIа? Шек волаш цхьа ха яьккхар Виктор Федоровича, юххера а раьза хилар.

Керда директор шеквувлар нийса дар, хIана аьлча, коллективо ший гIулакх тесса леладора, нах каст-кастта балхара дIабувлар, каст-кастта йохар машинаш, телха яр къахьегама дисциплина, иштта кхыдола кхоачамбоацараш а дар. Уж дIадоахаш дукха къахьега дийзар Мишустина. Эггара хьалха коллектив йовза лаьрхIар цо, хIана аьлча из керттера доландаь. Дукха ха эшанзар Виктор Федорович болхлошта вовза а веза а. ВIаштIехьадаьлар барттайна коллектив вIашагIтоха, тIаккха ше а волавелар типографех лаьца дола кердадараш Iомаде. Шозза Москвеи Волгоградеи курсашка а ваха кулгалдара къайленаш Iомайир.

Цу дерригне новкъостал дир цунна тIехьаюсаш хьаена коллектив хьалхарчарца дIанийсъе. Къаьстта белгалбаьлар болхлой Анашкина Елена, Тумгоева Марем, Степанов Анатолий, Евлоева Лейла, Линкевич Светлана, Дашенко Зинаида, Смирнова Марина, кхыбараш а. ХIаьта тахан а тIехьа типографе доахача толамех доккхагIдола дакъа цар да.

Директора кабинете дIачуваьлча гуш да цо дIадахача шерашка гойта хьокхамаш. Цунах къаьгта дола тешал социалистически яхье котаролонаш яхарах тийнна дукха совгIаташ, дипломаш. Теркам тIаозаш я Нохч-ГIалгIай Республика, Министрий Совета, облсовпрофа карара кара тела ЦIе байракх. ШоллагIа шу чакхдоалаш латт из байракх коллективо лелаю.

ХIанз йодача перестройкаца дувзаденна декхараш а сийленца кхоачашдеш я коллектив. 1973 шера типографе болх беш 25 саг вар, цар арахеца продукци 50 эзар сома маьха яр. ХIаьта тахан укхаза болх беш волча 18 саго арахец 116 эзар сома маьха продукци. 1989 шера хинна пайда 66150 сом бар, хIаьта планах хила беза пайда 56300 сом мара бацар. Мадарра аьлча, типографе коллективо хIара шера тIехкхоачашъю планаш. Дика толамаш даьхад коллективо 1990 шера цхьайтта бетта. Шера планагIа 116 эзар сома продукци арахеца езача, хьахиннар 121 сома маьха я. ХIаьта баьнна пайда 105,938 сом ба.

Ер материал Iойийшача газет дешараштa хетадала тарлу, нахал совгIа фу даь тIех ва-те из зIамигача предприяте директор, иштта болх беш-м дукха ба кхыбараш а. Сона керттера хет, саго хьадер цIенача уйланца, наха пайда болаш хилча. ХIанзарча халача хана, Даьхенна шийгара доагIар дIалуш вар сийде а лархIа а веза вай. ХIаьта Мишустин Виктор Федорович санна болча нахах лаьца дукхагIа язде а деза...

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корр.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

Я. Тангиев

БЕРКАТ ДАХЬАШ

Вай дега ондо—
Вахара эизаш.
Дас нанас ший бера
Ираз ма лех.

Сийрда сигале,
Беркате лаьтта,
Нийсхои машари
Даьлера бех.

Керда шу кхаьчад
Ший беркат дахьаш.
Халкъа викалаша,
Бакъдар ма лех.

Хьажоша, моллаша,
Iилмана хьехамца,
Халкъашта юкъе
Барт хургбар лех.

Дай сий а лорадеш,
Вай дина Iадаташ,
Тешамца лорадар
Цар вайгар дех.

Лаьтта мел йолча
Паччахьалкхений,
Юкъарле лораеш
Керда шу хилда!

А.-Г. Угурчиев

СА ДАЙ

Царна ховра
Лаьтта аха,
Макха баккха,
КIа дIаде.
Царна ховра
Аьхке аха,
Нахча яккха,
СагIа де.

Царна ховра
Герз леладе,
МоастагIчох
Мохк лорабе.
Царна хацар
Зовзал, кIезгал,
Сонтал, курал
Эшацар.
Уж хиннабац

Князаш, графаш,
Рузкъа бахьан
Лийтабац.
Нийсхо йолаш,
ЦхьоагIо йолаш,
ДегI хьалдизза

Эздел долаш,
Са дай
Массаз хьабаьхкаб.
Сатем, сабар
ЦIаккха дехка
Шоаш хургбоацаш
Кхайкадаьд.
Цудухь доккхал
Ду аз тахан,
Шун цIех-дулхах
Хьаваьнна.

Оаш баь хьехам
Нагахь бицбой,
ЛархIа воагIа
Со венна.

М. Льянов

ЛОАМАН ТОАТОЛГ

Лоаман дег чура
арадувлаш,
Моакхаз эттIабеш,
Сакъердаме ловзадувлаш,
КIай чопилгаш беш,
Босах гIолла дода
тоатолг,
Ашарилгаш лехх,
ТалгIелгашца ловзош
мергIилг,
КIоаг чур кIоаг чу экхх.
Хоза бIаьсти я тIаена,
Дукха хоз иллеш.
БIаьстан маьлхаца
гIоздаьнна,
Дунен хоастам беш,
Босах гIолла дода
тоатолг,
Ашарилгаш лехх,
ТалгIелгашца ловзош
мергIилг,
КIоаг чур кIоаг чу экхх.

Республикин йоазонхой книжкаш дешаранца вIашагIкхийттача хана.

ШОАНА, БЕРААШ

ОАЛХАЗАРИЙ ДУНЕН ТIА

Селасат

Селасат — Села Сатий
оалхазар.
Селхан сона селасата
оаз хезар.
Тахан сона селасат ше
бIаргдайра,
куца, беса, бедара из
миштад хайра.

Моажа бели, хьовла маж̌арг,
дошо гала, маьлха чIегилг.
ВоргI бос бола селаIад,
из шедар а — селасат!

Шедолг санна ек цун оаз —
сийрда мукъам, дагаIоз!
ХIанз а из са дега чу латт.
Марша доагIалда селасат!

Селасат (да) — иволга.

Бов

Бокха корта бола бов
цIен гIайна тIа, яй, Iохов:
зIак мо — зIок, ши бIарг—
ши тов,
лораду цо дехкех нов...

Тхьайсача мо ягIа бов,
бакъда, цунна шедар хов
дайна юхе дахка зий,
гIотт из, ткъамаш
доаржадий,
дIаэккхабий хьаловц из,
хьахоз дакко оала ецIиза.

Бокха корта бола бов
юха ший метте Iохов,
тхьайсача мо ягIа из.
Хьахазац кхы дехкий оаз.

Бов — (я) — сова.

ГIаргIгIур

ГIаргIгIур, гIаргIгIур,
гIур-гIур-гIур, гур-гур-гур!
ГIаргIгIур, гIаргIгIур,
гIерах гур, цIогIах гур!

БIаьха къамарг, йIаьха зIок,
дIаьха гажарташ,
хьа халхарах тхо ма хьог,
де хьай халхараш!

Лургъя оаха хьона пхьид,
чамакодилгаш.
Соттаде хьай дегIа гIад,
дикъе гажарташ!

Халхалла, гIаргIгIур,
гIерах гур... гIенахьа гур!
Халхалла, гIаргIгIур,
тхона хIана сомагIа гур!

ДIабахийта хьай цIи тхьона!
ГIарс-вай! Ворс-вай!
Бе Iа тха дегашта тоам!
Ворс-вай! ГIарс-вай!

ГIаргIгIур — (я) — журавль.

Чкъаьрийдуарг

Чкъаьрийдуарг,
чкъаьрийдуарг,
IажагIа зIок, кера къамарг,
цхьан кога тIа латта
пелхьииг,
алал, лаьцабий Iа пхьидаргI?

Чабо хетт хьога, Iа чабакх
лаьцабий!
Маже хетт хьога, Iа можол
биаьбий!
Фу деш латт хьо тIаьхха
хи чу,
тхьайсача мо? Тхоца лувча!

Хьайола укхаза! Оаха
Iомаергъя хьо чкъаьрий
даза.

Чкъаьрийдуарг (я) — цапля.

Жалкъоргаш

— Жалкъоргаш, алал,
дувцал, жалкъоргаш,
бIенаш мичад шун,
мичай кIоригаш?

— Тха бIенаш — къоргаш,—
йист хул жалкъоргаш, —
цар чу ягIа тха
дошо кIоригаш.

Жалкъорг (я) — щурка.

Чкъайг

Лай тIа ягIа
аьпа чкъайг.
Лу аз цунна
маькха чIорг.

Додаду цо
маькха чIорг.
Тха тхована тIа
ях из чкъайг.

Тунгиаг йолча
йIайха хул.
цунна юхxе
йиже улл.

Iаи бийсашка
аьпа чкъайг.
Мерза дуъ цо
маькха чIорг.

Чкъайг (я) — галка.

ХьаргIа

Хьара гIо хьо, хьаргIа,
хьаргIа гIо хьо, хьаргIа,
хьажкIаш ахьа вайна,
мукх а ахьо вайна...

Хьоарах маькх аз ергъя,
жуврах сискал ергъя,
маькх сайна юаргъя,
сискал хьона лургъя.

ХьаргIа (я) — ворона.

АцIига БицIиг.

АРЧАКОВ Сали.

ХОВЛИ-ДОВЗАЛИ?

* * *

Iай цул дикаг!
Ворда яц,
Аьхки хIаман
Пайдан яц.

(Соалов).

* * *

Лаьтта лег из,
Хьувзаш, хьувзаш,
— Лаьтта улл из,
ЦIувзаш, цIувзаш.

Дерриг дуне
КIайдарагIа,
ХIана дисац
Цун лераха.

(Лоа).

* * *

Iан тIа юллаш
Шаьра кий,
Вус тиллар цо
Доккха тIий.
Сево тиллар
Алал тIий,
Къайлладоаккхаш
Дерриг хий.

(Iало).

М.-С. Динаев

ДАЬ ВАСКЕТ

Повесть

I.

Ара бийса яр. ЦхьоалагIа сахьат доладеннадар, хIай а Iо ца вужаш, шийна хьехашка уллача книжка тIа хьежаш вагIар Вослан. Из дар эрсий профессор Н. Яковлева яздаь «ГIалгIай» яха 1925 шера араяьнна книжка. ХIанз кхозлагIа дешар цо из. Вослана Москвера денадар из, букинистически тяка чура ийца. Хайра мах а баккханзар, цхьабакъда, Вослана-м, ший хилча, бIарчча боахам а кхобергбацар цох. Денал долаш а дог-цIена а саг хила везаш вар из Н. Яковлев яха профессор. ГIалгIай къам дика дувцар цо. Бакъдар дувцар. ХIаьта тIеххьарча хана гIалгIаех, иштта нохчех а, алхха водар мара хьахозаш хIама дацар. Ийрча ена ха яр из. Къиза ха яр.

Ше могаш йоаццаше, меттара хьал а гIатта, из волча хьачуера цун нана Марет.

— Нана, Iа фу ду? — цунна духьал вахар Вослан, шийна бе доалла книжка истола тIа а дита. — Наб хIана яц Iа?

— Хац сона-м, цхьа дог хьувз-кх са, — аьлар нанас. — Хьо хIана вижац Iо? СалаIа мегаций, кхоана водаш а хилча.

КIира дар Вослана, даймехкка цIавода со, яха. Юххера а кхоанара ди дилладар цо.

— СалаIа-м кхувргдар, гIулакх долаш ва со. Ваха ва хIанз-хIанз яхар мо хьакхача везаш, — ший даь вешийн вIиний цIи яьккхар Вослана.

— Из сенна воагIа? ХIанзчул тIехьагIа цхьаннахьа даха-м дахкац цо? — цецъяьнна хаьттар нанас.

— Доахк. Аз ма аьннадий хьога: цун гIулакхаьа ваха везаш ва со. Йолле, хьо дIачугIо, Iойижа, хьайна хало а ца еш са а ца дуаш.

Вослана кIаьдда баламашкара хьа а лаьца, шортта шийн цIагIа Iочуйнгар нана. Iойижийтар ше иллача метта.

— Фу гIулакх да из, сахьат ма даьннадий вайна? — халла са доахар Марета. — Сона ха йиш йоацаш да?

Бос баха, ювхьаш уллача цох къахийтар Вослана. ЧIоагIа гIелъеннаяр из тIеххьарча хана, корта беррига а кIайбийрзабар.

— Нани, Вахий гIулакх да из, сона фуд ховш хIама дац, — аьлар цо, из тее дагахьа.

— Хьона-м фуд даьра ховра из... Со Iехае а ма гIерта. Iо а вижe, са хIана лаIац Iа, кхоана Iурра хьай ваха везаш в хилча.

Цу ханна корах хIама техар. Нанна юхxе маьнге тIа вагIа Вослан, айвелар.

— Нани, наха вайна наIалт аргдола хIама аз дергдац хьона, цIаккха а. Из кхоачам бий хьона? — аьлар Вослана. — Сога тховсара хьежа а ма хьежа. ХIанз, хьайна хала дале а, цIаьхха ай а лийя, сона тIехьа нийI дIакъовла.

Марет юха а гIеттар, воIо новкъостал а деш. Шортта наIарга хьатIаера из.

— Аз лампа йоаергъяц, — аьлар цо.

— Ма йоае, хьайна дикагIа хете.

— Дукха гов Султан а цIава, — Вослана воккхагIа волча вешийн цIи яьккхар цо.

«ЦIе инвалид» яхача артеле балха вар Султан. Бригада вIашагIа а теха, лоамашка Iажаш гулбе вахавар из. Из-м хIара шер-шера а ухар цига. Дикка ахча а доаккхар сезонагIа. Цхьабакъда, даим арахьа лела везаш хулар: бетта цкъа е шозза мара вIаштIехьадалацар цIава.

ХIаьта Хьасан — цар этгара воккхагIа вола воша — соахке спецпереселенций бокъо ма ялланге а, Кавказе цIавахавар, ший сесаг а кхо бер а ийца. «Вай даьхача юрта чувитавац со, — яхаш, яздора цо. — Вай цIагIа а кхыболча гIалгIай цIеношка а наьха нах бах, вай цIадахкар вIалла дезаш а бац. ГIалгIашта духьала да моттигера Iаьдал а. Цудухьа сиха мале цIадахка. Аьттув баьлча, аз хабар дергда шуга». Иштта дар Хьасанагара уха каьхаташ. Иштта латтар цу хана гIалгIай бокъо яллара гIулакх.

— Нани, Султан а цIавоагIаргва, — кIаьдда аьлар Вослана. — Дукха ха ялале, вай дерригаш а Кавказе цIа а даха, хоза даха а ховшаргда. Хьасана а язду. Наьсаре шийна лаьтта деннад, цIенош деш воалл со, яхаш.

— Дала бакъдолда из. Хала дацар-кх яла а, цкъа дIакхоачаре. Миска, шуп да, мел чIоагIа сатийсадар цо вай цIадахарга. — Марета бIаргашка хий эттар. — Вала кийча вар, цIа а кхаьча цIагIа цхьа ди доаккхалга хилча. Цхьабакъда, дала даланзар-кх цунна из ираз.

— ХIама дергдац, сатоха деза. Иштта я ер зама. Къиза я.

Юха а корах хIама техар.

— Корах хIама хIана етт цо, хьачу хIана вагIац из? — хаьттар Марета.

— ВагIац, бийса кIоарга яхандаь, хьона хало ца яр духьа. Меттара, гIотташ Iаьдал ма дий хьа, моллагIа чуваьлча, бер из деле а, — аьлар Вослана.

— Шун дас а леладора из эздел, цудухьа аз а леладу.

— ХIа, со вода: ха яхай вайна.

— Волле. Кхет со: маIача наьха шоай гIулакхаш хул. Дала воча хIамах лорадолда шо, хьо а Ваха а.

Вослан сихах араваьлар. Ший виIний когий таташ хаддалца, наIарга ладувгIаш а лаьтта, чIуг дIаелла, даьла цIи а яьккха, юха метта Iойижар Марет. Лампа яга йитар цо.

Вослан дIааравоаллаше, цунна духьалвера Ваха.

— Ма дукха гайпа хьо, ара ца воалаш, — аьлар цо.

— Кхы хIама-м хиннадац цига? Марет мишта?

— ХIама хиннадац, дикагIа я.

— ДIааьларий Iа, вай мича долх?

— Фу дувц Iа, цунга мишта оал из! Хьона а хов сона а хов, кхы сага хац из, кхыметтел Султана а. Аз хьогге а ма аьннадий хьога, уж берригаш а духьал ба, аьнна.

— ХIаьта а... хIама хувцаденнадий-хьогI аьнна хеташ, яхар аз-м. Ер гIулакх... шийн тайпара ма дий...

— ХIама хувцаденнадац.

— Мегад. Белаш кийчъяьйий Iа?

— Белаш а кийчъяьй яьшка а кийчъяьй, хьавел соца.

Отара чу дIачубаха, яьшка араера цар. Из яр Вослана ше ардакхех хьаьнь. Цхьа метри езткъа сантиметри яр из йIаьха. Хьаараера ши бел а. Цхьа бел Вахийга дIаеллар Вослана, шоллагIъяр шийга йитар. Кхы вIаший йист ца хулаш, дехьарен сехьарен яьшка хьа а лаьца, коара ара а баьнна, сихо дIаболабеллар уж улицагIа, Вослан хьалхеи Ваха тIехьеи а волаш. Вослан виткъа вIаьха зIамига саг вар, хIаьта Ваха юкъерча дегIара тенно вар. Шиннена а тIадувхар тиша барзкъаш, кортош тIа лоацига лабаши царна тIехьнахьа хьовзадаь инзаши доахкаш. Йола Iаьржа фуражкаш тухкар, хIаьта когаш тIа — Вослана иккаши Вахийна ботинкаши ювхар.

Ара шийла яцар. Ахка дIадаьнна, сентябрь бутт болабенна ха яр из. Йоачан йоацаш хоза латтар денош. Хоза енаяр бийса а. Сигале йийкха яр, сийрда хьежар ийже кхаьча фуа белий санна IажагIа бутт. Вешта, тховсара из сов сийрда бецаре бакъахьа хетар Вослана.

Лампаш дIайоаьяр дехьара а сехьара а цIеношкара. Наггахьа мара цIа дацар кораш сийрда долаш. Нах дIабийшабар. Тхьайсабар. ЖIали Iахар наг-наггахьа. Цхьаши саг мара духьал ца кхеташ, городал арабайлар Вослани Вахеи. Города йисте дагIар цар цIенош. ХьалхагIа юрта бахар уж. Цхьабакъда, парте ткъоалагIа съезд хинначул тIехьагIа, кIезиг-дукха паргIато яьлар спецпереселенцашта. Бокъо яьлар юртара юрта, городера городе баха, бахка. Городе баха Iочубаьхкар Вослане Вахийи дезалаш. Уж керда баха хайшача, дикка нохчийи гIалгIайи вIашагIкхийттабар. Мехках баьха леле а, шоаш болча цхьана хилар дезар царна. Цхьа бела, цхьа гIайгIа, цхьа кхел йола нах бар уж, цудухьа теIар уж вIаший гарга а. Цхьабакъда, тIеххьарча хана-м кIезига бисабар цига вайнах: йиш мел яр, аьттув баьнн-баьнхар цIаухар Кавказе.

Сихха гIа боаккхаш болхар Вослани Вахеи. Вослан бIубенна водар: цо хьогге а эйийнабар шоаш баха беза никъ.

Ара сатем латтар. Наггахьа оалхазара цIогIа е йоархIашта юкъе цхьацца таташ хозар царна. Гаьнна лепаш лампаш яр: уж яр машинай фараш. То-никъ бар цигахьа. Гув тIара ор чу, ор чура гув тIа бувлаш болхар уж. Цкъа а шозза а яхар мо хих тIехбовла я бийзар. Уж кIоарга дацар, цудухьа хайра ког тIоадабанзар цар. Цкъа аькха хьалхашка ийккхар царна, доагаш бIаргаш а долаш. Из борз я аьнна меттар Вослана а Вахийна а. Сихха шоай баламаш тIара белаш Iоийцар цар, нагахь санна из шоаех лате, цунна уж етта, дагахьа. Цхьабакъда, вож борз хиннаяцар, да а воацаш йовсаралла даьнна лела жIали хиннадар. Вослана чIоагIа когаш Iотехар, ше латтача: вож цкъарчоа, кхоссаденна юстара а ийкха, дедда дахар.

Юха а сихха болабеллар уж. БIаьхо гIа а боаккхаш водача Вослана, халла мара тIехьа кхецар Ваха. Шиннена а хьацар даьнна дар.

Пхи-ялх километр никъ бича, кераста наьха кашашта тIанийсбелар уж. Царна го а баьккха, кхы а ши километр хиллал никъ бир цар. ТIаккха дIакхаьчар уж бусулба наьха кашамашка. Цига дIавелла воаллар Вослана да Мухарбик. Цига дIабехка боахкар Вослана а Вахий а цIен тIара а гаргара а бола дукха нах.

Кашамашта хьалхашка сецар Вослан. Сецар тIеххьа воагIа Ваха а. Цхьа юкъ яьккхар цар, йист ца хулаш ладувгIаш латташ. Юрта гаьна бацар уж. Цхьабакъда, из юрт йий ховргдацар, цигара йоаянза йиса массехк лампа бIаргагуш ецаре. ГIар, Iинмад яцар цхьаннахьара хьахозаш, гуш адам дацар. Малхбоалехьара къулбехьенгахьа хьадоагIар Тянь-Шански лоамаш. Уж а тховсара цхьа ший тайпара сатийна латташ санна хетар. Сатийна хетар цхьа йоккха герга лампа санна царна IотIаэлла улла бутт а, сигале яьккха доага дошо лир доагIа седкъий а.

Ше-ший седкъа болаш ва, йоах, хIара саг. Хила а мег. Саг велча, сигалара Iобож, йоах, цун седкъа а. ДIабоал, йоах из, баьга, чил хинна. Из бакъдале, Iалаьмате дукха лийгад уж сигалара тIеххьарча шерашка. Цох дикка доккха дакъа кхаьчад гIалгIашкеи нохчашкеи. Къаьстта алсамдоалаш хьаденад из дакъа 1944-гIча шера февраль бетта ткъаьн кхоалагIча дийнахьа денз. Цу дийнахьа фашисташа санна къиза шоай цIеноех а мехках а даьхар гIалгIайн нохчийи къамаш НКВД эскараша. Цу дийнахьа денз чот яь а ца валлал дукха байнаб гIалгIай а нохчий а моцала, шелала, лазарех. Иштта дукха даьга дайна дIадаьнна хила деза-кх сигалара седкъий а, нагахь санна наха яхар бакъдале. Вешта, седкъий-м кхоачалургдац, мел дукха уж доаге а. Иштта мара кхоачадала йиш йолаш дац, кхоачалург а дац адамаш а, мел дукха бала, хало кхачарах, царга мел дукха уж доорах.

Уж уйлаш яр Вослана дага, кашмашта хьалхашка латтача хана.

— ДуIа де хой хьона? — юха а вийрза, хаьттар цо Вахийга.

— А, хац, — корта лостабир Вахас.

— Ха-м сона а хац.

Боарзамаш дар царна хьалхашка, байна дIабаьннача наьха боарзамаш. Гайнаганза уж шинъ а лергва. Уж а цхьаннахьа кашамашка дIабохкаргба. Укхаза бохка а мег е Кавказе бохка а мег. Из ховш саг вац. Вахар, сага вахар, сов лоаца да. Цхьабакъда, веннар ханаца вац... Даь а даь дай а ханара денз хьадоагIаш да, саг веннача таьзета нийсвелча е кашмашка нийсвелча, даьла цIи йоаккхаш, дуIа деш, веннача маьл кхайкабеш, хIаьта Вослананн Вахийнеи из а хац..., Из во да. ЧIоагIа во да.

Шоаш цу кашамашка боахкача наха хьалхашка цхьан хIаманна бехке болаш санна хийтар кагийча наха. Вешта, фу дергдар цар, шоай цIеноехи, мехкахи, меттахи, дынахи, дега а сина а мел дезача хIамаехи а баьха, халкъа моастагIий, аьнна, цIи а тилла, цхьаккха ювца бокъо а йоацаш, укхаза вIалла ца бовзача мехка Iохкайсача! Иштта дар этта гIулакх. Дале а, царна шоаш бехке-м хетар, дуIа де шоашта ца харах.

— БисмаллахIиррохьманиррахьим, — аьнна, бисмал даьккхар Вослана.

Доахан чу ца ахийта яьча аьшка саьргий картах тIех а ваьнна кашмашка дIачуваьлар из. Цо санна бисмал а аьнна, карта тIехваьлар Ваха а. Карта тIехьъяьккхар цар яьшка а. Вослана чехка хьалехар ший даь каш. Iарбий меттала даь йоазув латтар чурта тIа. ГIалгIай а нохчий а оамал я, шоай байнача наха оттадеш долча чурташ тIа Iарбий меттала йоазонаш деш. Из деза лаьрхIад, йоах, дала, хIана аьлча, Мухьмад пайхамар а Iарбий хиннадаь. Цкъаза, аьлча а, дукхагIа йолча хана, цу Iарбий йоазонашта кIала эрсий меттала йоазонаш ду, гIалгIайн нохчийн меттала-м дац. Из а цхьацца ший бахьанаш долаш да, бахьанаш аьлча а, уж къамаш шоай мехкех дахарца дувзаденна да.

Чурта тIа яздаьр деша ховш вацар е Вослан а е Ваха а. Цхьабакъда, из керттера дацар. Керттера дар цу каша дIавелла воалар шийн да волга Вослана ховш хилар.

Мухарбик... Ше цIавахарга, шийн къам цIадахарга сатийсадар цо. ЧIоагIа сатийсадар. Цхьабакъда, кхел къиза хилар цунца. Шавахханзар из. Укхаза дIавеллар. ХIанз цун боарз хьабелла, цун дакъа цу чура хьадаккха венав цун воI Вослан, цун даь вешийн воI Ваха.

Лакха михаш ягIар кашамашта дехьа малхбоален оагIорахьа. Чурташ тIа хьатIаоттар цар шера IиндаргIа. Цу михай IиндаргIа уллар Мухарбика каша тIа а. Из дика дар, хIана аьлча, бийса сийрда яле а, Iийне къайлаваьнна саг дика бIаргагургвац, юхxe хьатIа а вена ца хьежача.

Белаш хьабе а ехка, цаI боарза кертагахьей вож когашкахьей а айтта, юха а бисмал а аьнна, белашца лаьтта ахка болабеллар Вослани Вахеи.

II.

Мухарбик цамогаш вар. Цамогаш вале а, хIара бетта шозза спецкомендатуре вахе кулг яздора цо, ше вахача юртара араваргвац, кхычахьа дIагIоргвац, аьнна, тешал деш. Нагахь санна бокъо йоацаш кхыча юрта е городе вахачара лоаце, пхийтта-ткъо шу суд а теха, Iовохьийтаргвар Колыме е Магадане. Цига вихьаьчоа, кхы гург ма вий, дийна вусарг ма вий, аьнна, дог доахалга а яцар. Вешта, Мухарбика-м дацар законех доацар, мелла къиза уж законаш дале а, де велча а, низ болаш а вацар. Наггахьа коа тIа а воалар из, балха а водар, — балха колхозе вар Мухарбик, — цхьабакъда, дукха ха ялалехьа, вувхьаш, кхайкавеш, доккхий тугаш тувсаш, чувоагIар.

ТIаккха юха а метта вужар. Из вIалла хьалбоаккхаш а бацар тIеххьарча хана. Мухарбик гIеттача, ювргIа дIанийс а бийя, бутар: цIагIа вале а арара чувоагIе а, каст-каста Iовижа, салаIа дезаш вар из.

Юрта больница яцар. Бетта цкъа е шозза лор воагIар городера. Могаш боацача наха цхьацца лоадам боаца дарбаш дора цо. Городе Iобехар унахой. Цига, больнице, дарба дайта шоашта, оалар цо, цига безза лораш ба шоана. Ший ваха йиш яр водар городе а, цхьабакъда, спецпереселенцех-м водацар, наггахьа саг мара. Цар бокъо яцар городе баха, комендантагара яха езар из, цхьабакъда, цо из хьа-м лацар, шийна хоза наьха санна корта бийттача мара.

Цхьацца бола лораш спецпереселенцешкахьа хайра дIа а хьажацар. Цкъаза, спецпереселенцаш вIалла цу юрта а боацаш санна, уж а цар лазараш а теркал а ца деш дIаболхар.

Цкъа, геттара низ беха ше висача, халла комендантагара бокъо а яьккха, городе вахар Мухарбик. Цига бIарчча ди даьккхар цо, лораша тIа ца эцаш. Юххера а цхьан лоро чувийхар из, тIаккха шоллагIча лора, цул тIехьагIа кхоалагIча лора а тIаваха вийзар. Цкъа барзкъаш Iодоахийташ, юха хьатIадувхийташ, цхьа трубка дегIа тIа а увттаеш, ладувгIаш, букъа тIа а наьха тIа а кулг тIа а увттадеш, пIелгаш детташ, дукха бала бахьар цунга. Лораша дувцачох, Мухарбик цамогаш вар, чIоагIа цамогаш. Лазаш дар цун дог а пехкаш а. Юххера кизга а оттадир. Лораш шоайла вIаший дагабувлар, кортош эгадора.

«Сов чехка больнице Iовижа веза хьо, — аьлар цар Мухарбикага. — Кхайкор да хьона. Пехкех Iургаш даьннад. Дог а да хьа дарба де дезаш».

Мухарбика-м, цар ца аьлча а ховра, шийна кхайкор долга, шийна чIоагIа дарба эшалга а. Пхи шу да гIалгIай шоай мехкара баьха. Цу пхе шера, тIаэтта халонаш, моцал, шелал ла низ дIа ца кхоачаш, байна, цу яьссача Казахстана аренашка дIаволла вийзав цун духхьал шийн цIен тIара массехк саг: даь воша, наннас даьна ваь ши воша, даь вешийн воI, вешийн ши йиIиг. Цудухьа вIалла тамашъе езаш дацар, Мухарбик цамогаш хиларах, тамашъе езаш дар из хIанзалца дийна хиларах, спецпереселенцаш берригаш а хьогге а байна дIа ца балах. Уж бахалба, аьнна, Iовхошийта боалабаьбацар Казахстане, берригаш а бовр, хIалак хинна дIабовлар дезаш боалабаьбар. ХIаьта а, адамий оамал миштай аьлча, уж дIатарлу, тарле хьож, мелла къиза, хала туржаI шоашта тIаотте а. Иштта, беррига низ, денал ураоттадаь, дIатарле, фуннагIа даь а дийна биса гIертар гIалгIай а.

Ди тIехьа Iоажала кIалвусаш воагIар Мухарбик. ЧIоагIа раьза хинна Iовужаргвар из больнице, шийна лорашка дарба а дайтаргдар, цхьабакъда, мишта вуж из цига Iо, вахаш юрта хилча. Iалаьмате хала да алхха цхьа ди даккха а городе ваха бокъо яккха. Комендантo-м, ховш дар, волийтаргвар из а цун цIагIа мелвисар а, хьашт дале, бIаьзза а, царна городе аха бокъонаш ца тела.

Лорашта баркал аьлар Мухарбика, Iовужаргва со, аьлар. Хьа цIагIа мелвар а кизга чакхваккха веза, анализаш е, уж тахка еза, йоахар лораша. Мегад, дика да, Iобоалабергба аз уж а, аьлар Мухарбика. ЦIавахар из, ший гIайгIа ийца, кхы больнице юха а ванзар. Из а ванзар, цун дезалах саг а ванзар. ХIаьта лорех саг цун коа а ванзар, цун лазар а адрес а шоаш дIаяздаь дале а.

Цу дийнахьа денз бокъонца шийх дог диллар Мухарбика. Iоажалах веддавар, аьнна, карарваргвац, оалар цо наг-наггахьа.

ХьалхагIа цхьа ха яр, ше валар кхераш. Тахан санна шийн ши йиIиг енна ха. Из чун дийттей шу кхаьча йидагайоагIа цунна, шийн ведар Iай. Ши шу хьалха. ЙоккхагIчун ялхайттей зIамагIIигаш яр уж. Лазараш кхийтта ялакзар, моцали шелали ла ца могаш елар шаккхе а.

ХьалхагIа кхелхар зIамагIъяр. Сов гIорадаь, кхера санна чIоагIденна бутув дийрзадар лаьтта. ФуннагIа дича а каш даккха маганзар наха. Лай кIала дIахьула а даь дитар цар дакъа, йохьелча адамий IаьдалатIа дIадолларгда вай, аьнна. КIира а далалехьа кхелхар шоллагIа йиIиг а. Из а, йоккхагIъяр санна, дIахьулайир лай кIала.

БIаьсти яьлар дукха гайна. Лоа даша доладелар.

Цхьан дийнахьа, Мухарбик хьалха а волаш, шоаш лай кIала дита декъий лаьтта дIадохка бахар юртара нах. Ийрча сурт дар царна духьала эттар: декъий доацаш дар. ВIалла а доацаш дар аьлча-м нийса хургдац: тIехкаш ядар дIа-хьа тийса. Борзлошеи жIалешеи диадар декъий.

Цу дийнахьа эггара хьалха метта вижар Мухарбик. Массехк ди даьккхар цо хала цамогар кхийтта. сакхетам чура вувлаш. Юххера а метта вера. Бакъда, бос баха вар. Иштта а гIийла хинна из, хIанз геттара а вокъавеннавар. Метта урахувше а, наг-наггахьа гIетте цIагIа гIолла дIа-хьа волалой а, хаьдда вийрза дIаводаш вацар Мухарбик. Наб во йора цо. Бус-буса сомалелхар, цхьа ийрча гIанаш духьалъухаш, унзара вувлаш. ЦIаьхха ше сома ца воалаш висар. валар кхерар из. Цхьабакъда, тIеххьарча цхьан-шин шера из унзара уйла дIа а яьнна, цхьа шийн тайпара сатем эттар цун дег чу, паргIата ваьлар сина а. Хаьдда дIабаьлар валарах бола кхерам. ХIанз из сагота вацар кхоана, хьашт дале, тахан ше лай а. Алхха цхьа уйла яр дийнахь а бус а цун дог Iувжаш керта хьоа буаш: Мухарбика дагабоаллар шийн даьймохк. Массаварг а сатувсаш вар, шоаш цIадахийтарга. ХIанз-хIанз бокъо яргья вай, цIадугаргда вай, йоахар, наха. Цхьацца йолча хана, уж хабараш массане а геттара дувца даьлча, дег чу тешам а бессе, кхача кийчбе, хIамаш йитта, гулъе болалора нах. Цхьабакъда, ха-зама дIайодар, хабараш совцар, спецпереселенцашка дIадаха, бокъо яьннай шун оалаш саг а хилацар. Ираз дайна нах да вай, далла дицденнад вай, яхаш, доккха са а доахаш, Iадда Iара нах.

(ДIахододар хургда).

ТХОГА ЯЗДУ

МИШТА ХИЛА ДЕЗА «СЕРДАЛО»

Хетаргахьа, дувца эшац юрташка бахача наха мел чIоагIа эш вай республике а мехка а таханарча вахарах дола хоамаш. Уж тхона довз, дукхагIча даькъе, газеташка гIолла. Цудухьа чIоагIа хьежаш хул тхо царга. Къаьстта деша безам отт тхоай къаман газет «Сердало». Из кIоаргга чулоацам а болаш, наькъа дегашка чуюешаргйола материалаш кепа а етташ арадийлча хоза хет тхона. ХIаьта наха дукхагIа эшар фуд ховргда, нагахьа санна редакце коллектив нахаца дагайоалаш, царга ладувгIаш хуле.

Тха а безам бар кердача шера «Сердало» тIа хилча бакъахьа хеташ дар шуга дIадовзийта. ХIаьта из шоана накъадоале чIоагIа дика а хетаргда.

Эггара хьалха эшар да, фуннагIа-моллагIа даь а «Сердало» кортамукъале йолаш хуйга. Из хила деза дерригача халкъа юкъара газет, къам шийна гонахьа гулдеш, кхотадеш дола газет. Хур-могар де деза из дикагIдолча каьхатах хьадергдолаш, кIирагIа 6 номер ара а юврглолаш. Цу гIулакхa ахчанца новкъостал эше ГIалгIайчен предприятеш, баха нах оарцагIбаргба.

«Сердало» хила еза эрсий меттала араювлаш номер, иштта вай долча дахача кхыча къамашта а таро яла еза шоай меттала оагIонаш арaяха. Цул совгIа, бетта цкъа араяха еза «Литературни ГIалгIайче» яха оагIув. ХIаьта кагирхошта лаьрхIа кIирагIа цкъа араювлаш хила еза «Кагирхой оаз» е «ГIалгIайчен къонал», аьнна цIа а йолаш йола оагIош. Бакъахьа хургдар бераштa лаьрхIа а газета тIа цхьа моттиг белгалъяьккхача.

Цхьаьнха а да: «Сердало» цIи хувца езац. ХIанзарчоа иштта гу тхона «Сердало» дегIаахара никъ.

Iодика хийла! Дала аьттув боаккхалба шун а вай массане а къаман сий лакхдеча!

Хь. ГАТИЕВ,
У. АРАПХАНОВ,
Б. ЕВЛОЕВ,
Сунженски района Галашкара нах.

ТИШЪЕННА СТАНЦИ

Таханара город Назрань хIанз ше йолчча ца хила мегар нагахьа санна 1893 шера укхаза гIолла машинникъ чакхбаьннабецаре. Юххьанца «Вокзал» аьнна цIи дIаяхар укхаза хьалъяьча станцех.

Хьаеча хана шин поезда лаьрхIа хиннай из, вешта аьлча, шин вагона мара юстара дIаотта тупик а йоацаш. ХIаьта 5 пассажира лаьрхIа мара зал а хиннаяц. 1939 шера кIезига-дукха шерйир, 4—5 вагона дIаотта керда никъ а билла. Зал а шеръелар 12 пассажира моттиг йолаш. Цул тIехьагIа кхы эрга ца йоалаш хьайоагIа, «Вокзалах» хIанз бIарчча город хиннай, гонахьара вахар а довзаргдоацаш хувцаденнад. Бакъда, станци эргайоалаш яц. 1939 шера 12 пассажира лаьрхIа хинна зал тоъац, тахан дийнахьбус тха станце гIолла чакхвоал юкъера лаьрхIача 170—220 пассажир. Дукхаяар ара латта беза поезд ярга хьежаш. Аьхки-м цаI дора цар. ТIаккха Iай?

Пассажирашта салаIа, хIаьта хара наькхах доахка бераш долча ноаношта доаца гIулакх-м дувца а дезац.

Лоацца аьлча, вай республике яц тхаяр санна тишъенна, нийрча, къе машиннаькъа станци. Бакъда, хьабеча пайданга, кхоачашъеча планашка диллача — тхачул тIех станци а яц Грозныйи Гудермеси мара.

Района совхозаша, города промышленни предприятеша шоай автотранспортаца дIабахьа безаш дукха мухь кхоач станце хIара ден-бус. Бакъда, автотранспорт хьатIая йиш йолаш бац подъездни никъ. Беррига беха, кIоагаш даьнна ба цига хьатIабоагIа никъ. Цу гIулакхага хьажа а из тоабайта декхарийла да моттигера Iаьдал. Оаха дукха кхайкадаьд из гIулакх, дехар даьд района органашка. Лерг дуллаш саг хиннавац хIанзалца. ХIанз укхаза доалде баьхкача района кердача хьакимаша фу дергда хац сона. Тхоай бала-м дIакодабаьб оаха царга.

ДIахо, цхьаькха а да моттигерча органаша ца дича даргдоацаш. Машиннаькъа хьатIатоIIаяь тайп-тайпара гIишлош (тикаш, складаш, базарий кхоалленаш) хьалъяьй кооператораша. Тхога, машиннаькъахошка, цхьаккха хIама ца хоатташ, дага ца боалаш яьй цар уж, хьалха райисполкоме хиннача хьакимаша шоашта тийнача бокъонех. Цу моттигашка Iалaьмате дукха нах, автотранспорт гуллу. ДIахьа ухача поездаша дукха зенаш ду, нах боабу, авареш ю. Законах, машиннаькъа 40 метрал гаргагIа цхьаккха гIишло хила йиш яц.

Цхьа шу хьалха иштa райисполкомагара пурам а даьккха станцена а машиннаькъа а хьатIатоIIаяь базар Iойиллар района рынка заведующе А. Теркакиева а. Бульдозеращца аьхкар хоза бай бола шаьра моттиг, хьалйир кхоалленаш, кхыйола гIишлош. Поездашта кIала уха нах, жа. Кхы из ла а ца мега, леткъа болабелар нах. Базар дIаьккхар. Бакъда, нийрча яьккха из моттиг хана-жерахьа юхаметта йоагIе тамаш йолаш я. Латташ да цига хьаIайна нувхий гувнаш, доахкаш да тIера дIа ца къайла хьаштагIий кIоагаш. ХIаьта рынка здани хьалъе, аьнна, цига баьккха хиннача кIоагах бIарчча Iам хиннаб. ХIама дацар цу чур дар цIена хий даларе а. Цу чу Iовра да трикотажни фабрикера, «Электроинструмент» яхача заводера, нах бахача цIеношкара уха бIеха хий, цIун. Цу Iама йоагIа «порци» дIа а еле мара очистни сооруженешка додац из бIеха хий.

Дай дIабахаб цигара, вай аьннача тайпара, нах латкъа а лийткъа. ТIаккха цар нийрчаяьккха, экологически бIехъяьча моттиге лостам бе безар малав ховш дац.

Аз йийцараш — моттигера проблемаш я. Россе масштабах йола проблемаш а я тха. Цу гIулакха тхо оарцагI а дувл. Машиннаькъа министерствага гIолла 150 пассажира лаьрхIа керда типовой вокзал, складаш хьалъяйта, хIанзарча 5 тонн айеча крана когаметта 10 тонн мухь айбер оттаяйта гIерташ да тхо.

М. ХУЧИЕВ,
Назранерча машиннаькъа станце начальник.

«СЕРДАЛО»

Динах тешашбарий оагIув хьаллацар духьа а цунца дувзаденна сага эхь-эздел, цIенал массанена дIайовзийтар духьа а оаха лаьрхIад газета оагIош тIа «Дин хьехамаш» яха керда рубрика хьаелла. Цу рубрикана кIал кепаетта лерхI оаха дин ларда тIа латта дика гIулакхаш, хоза оамалаш, наха вахаре пайдана хургдола, накъадаргдола хIамаш дувцаш дола хьехамаш. Уж язде йиш я Iалама наха а, цар дувцараш шоашта хьахезараша а.

Оаха дех шугара, хьамсара газет дешараш, цу гIулакха юкъе оаш хьинаре дакъа лацар, из хьаллацар.

Тахан оаха кепатох «Ялата хьурмат де» яха хьехам.

ДИН ХЬЕХАМАШ

ЯЛАТА ХЬУРМАТ ДЕ

Эггара денал долаш варех Мухьаммад пайхамара (Даьла салам хилда цунна!) асхьаб Iумар хиннав, йоах. Къьча махкашца тIемаш деча хана, бIуна керто лаьттав из. Цкъа шийн аьтта уллув а волаш, бIуна хьалха ваьнна говра тIа а ваГIаш дIаводаш, хоттаре Iоежа уллача маькха чIегилгах бIарг кхийттаб Iумарийн.

Говр соца а яь, шийн аьттага аьннад цо:

— Iовала говра тIере, хьаэца из маькха чIегилг.

Аьтто маькха чIегилг хьа а нийца, юха говра тIа а хайна, хьалха санна дIаболабенна болхаш хиннаб уж, вIаши уллув а баьнна.

Цу ханна Iумарийна дагадехад, йоах: «Нагахьа санна сайрийна марха даста деза ха хьатIакхачалехьа тхо кхача дезача дIа ца кхоача, марха доасташ кхалла накъа яргъякх тхона маькха чIегилг».

Ераш кхача безача дIакхачалехьа марха доаста ха хьатIаэттай, йоах. ТIаккха Iумарас аьннад:

— Хьая вай маькха чIегилг, марха доастаргда вай.

— Хьа возале, Iумар, из-м аз дIайиар, — аьннад аьтто.

— Дика хIама карагIдаьннад хьона, — Iумарас шийга аьлча, шийгара доккха гIалат даьннад мотташ, веха хьайзав, йоах, аьтта.

— Сай цунах фу де деза ца ховш дир хьона аз из хIама, — бехказвала дагахьа, аьннад аьттос.

Болхаш, болхаш кхы а дIагаьнбаьлча, Iумар юха а йист хиннав, новкъостагахьа дIа а хьажа:

— Ма атта ялсмале яьккхар Iа хьайна!

Цунах ца кхеташ, аьтта геттара веха хьайзав. ТIаккха хаьттад, йоах, цо Iумарийга:

— ХIана ях Iа?

— Даьра ях, Дала ше аьннар иштта доландаь: «Ялат а цунах хьадаь хIама а корадаьр, ялсмала вохийтаргва аз, из лаьттара хьалъийцар, ялсмала вохийтаргва аз, из цIендаьр ялсмала вохийтаргва аз, из диар ялсмала вохийтаргва аз». Уж диъ хIама Iайха цхьанне кхоачашдир Iа, хьо ялсмала гIоргва.

Иштта деза да ялат а цунах хьадаьча хIаман кхом бар а, цун хьурмат дар а.

ХIама лорадеш, цун хьурмат деш хила веза хIара саг. ХIаман хьурмат ца дарал доккхагIа къа дац, йоах.

Дийцар — **М. ЗУРАБОВ,**
дIаяздаьр — **С. МЕЦХАЛО.**

КХОАЧАШХИННА ДАГАДАЬЛЛАР

Коридора чу лаьтта нах дIа-хьа а кхайса, сихача боларца кабинете чуьйлар цхьа кхалсаг. Сов чIоагIа эгIазъяха, тIера бос дIабаха яр из. Кабинете багIачарга йист хулаш а моаршал хоаташ а яцар. ТIачувхаш яр. Йоддаше, истола тIаяхар из. Лосттадаь паспорт Iокхессар. ТIера беттагаргаш яьга, тиша дар цо цун метта кердадар хьаязде, аьнна, Iокхесса паспорт. Истола уллув ягIачо оаз чIоагIйинзар. Iохар дийхар. ТIаккха паспорт хьабе а делла, шортта оагIош листа яьлар. Саг йоалаярахи маьре яхарахи йоазув деш йола оагIув а яр юкъера яьга. Паспорта да укхаза хьавайта, аьлар цо. Из геттара кIалвиса хала ва, — аьлар паспорт дахьаш енача кхалсаго. ТIаккха регистраци ярах тешал деш хинна йоазув тIахинна оагIув хIана йоагаьй оаш, хьаттача, кхалсаго аьлар:

— Из дIаьннай. — ХIанз маьре яхай.

Гаьнарча мехкашка балха болаш нускалаш кхийла хиннача кагийча наха цIабаьхкача шоаш саг йоалаянза хилара тешал деш я, аьнна, хеташ къаьна а езаянна а метод я из. Цох кхетайир со Малгобекски райотдела паспортни стола начальника, милице майора Бокова Маккас.

Наггахьа саг вац Малгобеке из хоза, безаме йоI ца йовзаш. Вайнаьха йоI — милиционер... Мишта хилар цо из никъ харжар, дас-нанас, ак, ца алар, массаза маIача наьха лоархIаш йолча цу профессеца цо вахар дувзар?

— Деррига шийн аргIагIа хьадоагIаш да, — жоп лу Маккас. ТIаккха шийн вахарах лаьца дувц:

— ЗIамига йолаш денз сай нийсархоел дукха къердаш йоацаш, сатийна йиIиг яр со. Бакъда, сабаре хиннаяле а, дукха сайга бегаш байташ яцар. Школа чаккхъяьккхалехьа дуккха хьалха айса хоржаргболча наькъа уйла яьяр аз. Дас-нанас а могабир из. Цудухьа мичахьа деша гIоргьяь, яха уйла хиланзар са. ХIаьта, органашка балха гIоргья со, яха уйла, кастта кхоачаш хилар.

Нохч-ГIалгIай паччахьаллкхен университета исторически факультет йистеяьккха диплом бе а доаллаш яр из 1974 шера Малгобекски милице райотделе балха йодача хана.

— Хетаргахьа, Малгобеке цхьаькха революци хиннаяларе, со милици форма тIайийха балха яхача хьалхарча дийнахьа хинна хургьяр из, — бегаш бу Маккас. ДIатIехьа-хьатIехьа мел воалар сога цхьа хIама ала ше декхарийла волаш санна хеташ вар. Бакъда, отдела болхлоша со цIенхаштта болх белаьрхIа йолга кхетадир, цудухьа безаме тIанийцар.

Иштта дIаболабелар кхувшбоагIарий гIулакхашта йолча инспекце Бокова Маккий болх.

— Дукха бераш дар цу хана инспекце учете латташ, — дувц цо. — Бакъдар аьлча, сона цу хана чIоагIа хала дар. Берел халагIа цар даьшца-ноаношца къамаьл де, хIана аьлча, фуннагIа даь а шоай бераш бакъде гIерташ хулар уж, хIаравар шийчун тIера бехк баккха гIертар. ХIаьта «хала» бераш дукхагIа хул цIагIара хьал лерттIа доацача. Вай фуннагIа дувце а, школа, новкъостий, улица бехкейоа а, шийн цIагIа лeладер хул бера кхетам чу чIоагIденна. ХIаьта, цу морча берий цIагIе миштай хьажар сай керттера декхар лоархIар аз.

Шийн декхараш тесса дита Iема йоацача Маккас дукха болх бора района школашка, культура учреждешка, вIашагIкхетарашка хулар из каст-каста. Боккъалдар аьлча, духхьашха сона а бIадгаяйра из, чIоагIа аьрдатIа лелаш хинна тха классера кIаьнк волча. Цу хана тхо, дешархой, цецдаьхар цо. Цу кIаьнкаца иштта хоза къамаьл деш хезадацар тхона.

...ВIалла диц ца лу ди да хьалхара паспорт бе деллар. Цунца деррига да — вокхха хилар, вахара наькъа тIа валар.. Из ди ялхайтта шу даьннарий даькъал дувцаш яр цхьан школе паспортни отдела начальник.

— Паспортни отделе се балха еча кхетадир аз, барт нийгIача дезало мел доккха зе ду, — дувц Маккас. Тхьоврз хьалха, со инспекце балха йолаш сай къамаьлаш хиннача дезалашца хIанз а вIашагIъеттаяла езаш хул со. Цхьа зIы санна хIама да из — «хала» оала бераш, доадаь, доагадаь документаш — дукхагIйолча даькъе цхьан дезале хул. ХIаьта, шоаш бехке хилча, наха дага ца доахаш фу дус?

...Казахстане бахаш бар цун дезал. Цига яь прописка а яр. Ше къаваларах даймехка цIава лаьрхIар вокххача саго. ЦIенош нийцар. Бакъда, цигара хьаязвайтача, воIагара квартира дIайоаккхаргйолаш яр. Цудухьа, отдела начальник лее лаьрхIар цо. Паспорт дайнад са, аьлар. Самолета билет нийцад, хIанз сихха кердадар хьаязде деза. Хьаяздергда, — аьлар Боковас, — цига запрос йича. КорзагIваьлар воккха саг. — Сох тешаций хьо, са ханага кхаьча саг харц луврг воацалга хаций хьона?! Юкъера гаргалонаш йийцар. Цох хIама хиланзар. ЙоI закона тIерайоалаш яцар. Воккха саг лувш вар. Iоа, тхо долча, казахаша, дикагIа ду гIулакх, йоахар.

Ше фу аргда ца ховш яр Макка. Ховра цунна, ше бехке йоацалга, ховра воккхача саго киловзал лелаелга, хIаьта а из шийга лийта лацар. Вож ниI тIатеха дIавахар. Цхьан юкъа сатем эттар кабинете. — Иштта хул-кх цхьабараш, — доккха са даьккхар Маккас...

Цу тайпарча масалаша гойташ бац Маккай болх. Из хIара денна тIаухача нахаца, царца вIашагIъеттаяларца оза безаш ба. Закона тIехь цо беча балхаца.

ХIаьта, ше хьалаьца вахара никъ Бокова Маккас нийса дIабахьар хьахьокх РСФСР а НГIР а чурча гIулакхий министраша тийннача сийлена грамоташа.

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

ЮРТА ТХЬАМАДА

Цхьа зIамига саг каникулех цIавенав шийн юрта. Шийца Москве институте деша ваГIаш вола новкъост-японец воалаваьв цо хьоашалгIа. Японец геттара дика каратэ яха латар Iомадаь саг хиннав.

Хьаьша доккха шу оттадаьд гIалгIай зaмигача саго. Юртара дукха цун новкъостий а гулбеннаб цига.

Кагий нах дуаш-молаш багIача хана царна дагадехад шоашта юкъе эггара майрагIа а низ болашагIа а волча кагийча наьха тхьамадаца бегаш бе. Дехьара-сехьара тхьамадана Iоттараш е болабеннаб уж, цу вай хьаьша тIоара тоха вухьаргварий хьо, тхьамада, яхаш.

— Ай, мишта тох цунна тIоара — оалаш хиннад тхьамада, — цкъа-дале, вай хьаша а ва из, шозлагIа-дале, аз тIоара техача из валар кхерам а бэ. Са юкъага хьал мича кхоач из!

Кагий нах совцаш хиннабац. Юххера уж кIорда а баь лосттадаь японца тIоара техад тхьамадас.

Шийн вагIачара хьалкхоссавенна «ня-я» аьнна бирса цIогIа а теха, тхьамадана хьажъюккъе кIоажув теха цIен дIоахала из хьалвиллав хьаьшо.

Цхьан ах-сахьата метта ца воагIаш иллав тхьамада. ТIаккха шорттига цхьа бIарг хьа а бийлла гонахьа кхестача кагийча нахага хьаттад цо:

— Из цискаах Iехар, укхаза вий? — аьнна.

— Укхаза ва, — аьннад кагийча наха.

— Из дIавахача гургда-кх шоана аз шоашта дергдар! — аьнна цергаш хьокхаяьй тхьамадас.

МОХК АГАРГБОЛАШ ХИЛЧА МИШТА КИЙЧДАЛА ДЕЗА

Мексике каст-каста оагабу мохк. Мело кхо-йиъ бал мара йоацаш хулар-м хIара денна хIана оагабац аьнна оагабу. Цкъаза, цхьан дийнахьа иттазза а кхы дукхагIа а оагабеш хул цига.

Из Iалама низ тIабоагIаргболга ховш хилча нах Iама безаш, цу хана шоаш фу дича бакъахьа да ховш хила безаш ма барий нах, аьнна хеталу. ХIаьта а вIаштIехьдалац. Царна хIанз а диценнадац 1985 шера доккха зе а деш, эзараш нах а боабеш мохк оагабаь. Цо тахан а тIехьа ше дагаухийт доходаь латтача гIирсашца, лийлха, кIоагаш даьнна уллача асфальтаца.

Нах кхер. Унзарбувл уж чIоагIа хинна уй когашта кIалхара дIадодаш ходелча, пенаш тIара Iошерша штукатурка бIаргаяйча, корзагIбоахаш вIашка етталуча шкафашкарча пхьегIий таташ хезача, дегIацара зулам бод цар къахетам боацаши къизен хIамаш шоашта етталургйолга дагадехача.

Мехкарча граждански инженерий колледжа специалисташа йоах, 90-гIа шераш чакхдоалаш керда ворхIбархI бал йолаш мохк оагабергба столице. Мохк аьгача хIалак хилара кхерам тIабоссабу город тIаулла лаьтта, цунна кIалхара дукха хий боахамен производственнии гIулакхашта хьалъувзар бахьан долаш цун чепаш йоассаенна хиларо.

Хьалха хиннача хин Iама бух тIа улла мексикански столица хIара шера 30 сантиметр Iолохлуш латт. Из дош тохкаш волча Хорхе мохк оагабича кхерамо дергдола зулам чот йоацаш доккха да. Iилманхочо, белгтала аьлча, йоах, Iалама низо ше тIабессача цу сахьате хIалакъяь дIайоаккхаргья Iаьальмате чоалхане дренажа система, тIаккха город кхы даха дог доацаш хи кIал гIоргья.

Из дош къоастадара новкъарле ю политически экономически хьисаперча проблемаша. ГIулакх миштад аьлча, города Iаьдалаш, йIаьхий юртбоахама районашкара хий хьаувзар бахьан долаш боахамашта чIоагIа зе кхетаргдолча ахархошца довналла ца даха а гIерташ, столицана гонахьарча моттигашкара хьа а увзаш цунна хий тела лоархIадац. Цул совгIа, города кIалхарча хин тIоанашкара хьалдоахаш дуккха дарегIа а да из.

ХIанзара правительство цун мелали политически зовзали бахьан долаш бехке а еш, Хорхе Легореттас тIахьех из города кIалхарча хих пайда нийбелга сов чехка соцадара, хий цIенду гIирсаш хьалдар духьа дукха а дукхагIа ахча дIахецара, хьурмат деш хих пайда эцаргбола гIулакхаш сихха чакхдахара.

Хорхе Легореттана хеттар хетараш кхы а ба. Из хьаллоац мексикански столица тIауллача лаьттанна кIалхарча геологически структураша тохкамаш даьча Мексика Къаман автомобильни университетен Къаман политехнически институтаи болхлоша.

Бакъдар аьлча, мохк оагабергбац ала дац. ХIаьта тIаккха маца, малагIча дийнахьа, малагIча сахьата? Тихоокеански берда тIа центр а йолаш, мохк оагабар белгалдахара республике хьаьяча компьютерни сето хьахойтараш лерххIача тайпара дац. Тешшаме цунна духтIабовла хIанз укх сахьата вIаштIехьдалац.

Цхьабакъда, дуккхачарна хетачох, укх гаргтарча хана Iилманхой Iомалургба лаьтта тохалургдола моттиг, ха малагIа я, цун низ мел хургба ха.

ТIаккха цу тайпара хоам хьакхоачаргхиларах дог а тийша шоай сатеде кийча бий мексиканцаш? ХIаьта нах корзагIбоахаргбийхьогI цо, юхамаччахьа даргдий-хьогI из гIулакх, нагахьа санна нах кIалхарбахар духьа сихха де дезар дара минуташ а юсаргйоацилга теркалдича. ХIаьта нийсагIа аьлча, мексикански инженера Хесус Иглесиаса яхачох, хIанзарча говзалагIа цхьа минути ах минута хьалхагIа мара ховргдац мохк агаргболга.

Ишта я тIалатта сагато. Цхьабакъда, кхерам юхатохара эша гIулакхаш хьалххагIе а чакхдаханза даргдац. ХIаьта эггара хьалхагIа, мексикански специалисташта хетачох, хьалде деза мохк агарах талхаргдоаца гIирсаш, хIанзалца каст-каста хулаш хиннача тайпара, цаI шоллагIчоа дIатIа ца а летабеш.

ХIаьта нагахьа санна бала боссе? Эггара керттердар — мохк агача хана шийн фу де деза хар, корзагIа ца доалаш сатохар, кIалхардовларах дог диллийта ца Iеш, низах воаккхаш а бола кхерам хьатIа ца увзар. Уж а кхыдола а хьехамаш да «Мохк агар: дедезар фуд ха» яхача, столицерча Iаьдалаша кийчдаьчен мах боацаш дIадоаржадеш долчеи справочника тIа.

Александр ЛЕСКИН,
ИАН соб. корр.
Мехико.

Редактор
С. И. ЧАХКИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ЯНВАРЬ. ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120+30.
9.00 — МВД сводкаех.
9.15 — «Венок народных песен». Свердловскера передача.
9.30 — Берий сахьат (английски меттала урокаца).
10.30 — «Последняя осень». Художественни фильм. 1-ра сери.
12.00 — ТСН.
12.15 — «Поломышти». Документальни фильм.
12.45 — Берашта лаьрхIа художественни фильм. «Тимур и его команда. (1943 ш.).
15.00 — ТСН.
15.15 — «Тара йоацар». Художественни фильм. 1-я сери.
16.20 — 1991 ш. Музыкальни сокровищница. «Моцарта шу». А. А. Моцарта симфонеш.
17.05 — «БIар» яхача документальни фильма премьера.
17.15 — «Новое поколение выбирает». «Юниор-банк». Состязания юных банкиров.
18.30 — Парнасага бода никI.
18.45 — МВД сводкаех.
19.00 — «Эрсий Нагасаки».
19.45 — «Последняя осень». Художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.45 — «Подарок меломану». Дуней халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Хворостовский Дмитре концерт.
22.55 — «Где твой театр?». яхача художественни фильма-монографе премьера.
00.20 — «Москва — Мидленд... Музыка-джаз».
1.05 — «Са нах» художественни фильм. 1-ра сери.
2.15 — «Все звезды» яха киноконцерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — Берашта — фильм. «Цирк хьакхаьчад». 2-гIа сери.
9.30 — «Гласом моим». Фильм-концерт.
10.30 — «Фуй из «Ералаш»? КIаьнкаши, йиIигаши, цар дай-ноанойи дакъа лоацаш дола телефильм.
12.45 — «Осень. Паруса. Цветаева...».
13.10 — Ритмически гимнастика.
13.40 — «Первые шаги». Документальни фильма премьера.
14.00 — «Поезд со станции детства». Художественни фильм. 2-гIа сери.
17.50 — Передачай программа.
17.55 — А. Шерипова цIерагIча заводо шо хьех.
18.00 — «Следствие ведут колобки». Мультфильмаш.
18.20 — ИПП.
19.00 — Музыкальни открыткаш.
19.10 — «Сатирикан пожIма». Яздархочун А.-Х. Хамидови кхоллaрах дош (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Сотвори добро ближнему». Документальни фильм.
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — «Голубой карбункул». Художественни фильм.

4 ЯНВАРЬ. ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120+30.
9.00 — «Люблю, целую, жду...». Документальни фильм.
9.20 — «Хантарма» яхача крымско-татарски ансамбла концерт.
10.05 — Мультфильмаш.
10.45 — «Последняя осень». 2-гIа сери. Художественни фильм.
12.00 — ТСН.
12.15 — «Дорогу в гору выбирал я сам». Документальни фильм.
12.45 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. «Жила-была девочка». (1944 ш.). Берашта лаьрхIа художественни фильм.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Тара йоацар». Художественни фильм. 2-гIа сери.
16.30 — «Искусство кузнецов».
16.50 — «Алтынай» яхача фольклорно-этнографически ансамбла концерт.
17.25 — «Лаьтта — вай массане цIа» яха фотоконкурс.
17.30 — Робинзоны XX века.
18.15 — Вай беш.
19.15 — Поэзе минoташ.
19.20 — М. Горьке цIерагIча киностуде 75 шу дизарца. «Простая история» яха художественни фильм. (1960 ш.).
21.00 — Ха.
21.45 — «ВИД-о» гойт: «Синематограф», «Взгляд», «Веди», «МТВ». Перерыв йолча хана (00.00) — ТСН.
1.00 — «Са нах». Художественни фильм. 2-гIа сери.
2.10 — «Цхьан актера театр». Л. Филатова сатирически фаьлг «Про Федота-стрельца, удалого молодца».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Берашта — фильм. «Цирк хьакхаьчад». 3-гIа сери.
9.20 — «КIай сай». «Ангински березкаш» яхача берий фольклорни ансамбла фаьлг.
9.45 — «Если звезды зажигают...». Фильм-концерт.
10.40 — «Про Ивана-не-великана». Берашта лаьрхIа фильм-спектакль.
12.50 — «Экрана тIа Сибирья». Киножурнал.
13.00 — «Сохрани и передай». «Казачьи напевы». Пятигорскера передача.
13.25 — «Боль» яхача документальни фильма премьера.
14.00 — «ГIувна юхе гIохкхаз». Художественни фильм. (Германи).
17.00 — Передачай программа.
17.05 — «Как сделать миллион». Телефильм.
17.25 — «УнахцIено» (гIалгIай меттала).
18.00 — А. Шерипова цIерагIча заводо шо хьех.
18.05 — ИПП.
18.45 — Киножурнал.
18.55 — «Шуна хIун хета» (нохчий меттала).
19.55 — Музыкальни открытка.
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Эрсий Iа» яхача искусствай фестивала концерт.
20.45 — Массанена — йола спорт.
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — «Чародеи». Художественни фильм.

РАДИО

3 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 — Хьадда къамаьл.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халхара ашарий концерт.
11.15 — «Патриот».
11.30 — Хано хьалхадаьккхад (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — Керттера критери — дикал.
17.15 — «Камертон» яха художественно-публицистически канал. Духьалара трансляци.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — А. Шахбулатова иллеш.

4 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

7.30 — «Юртара Iуйренаш».
7.45 — 8.00 — «Патриот» (нохчий меттала).
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Юртара социальни проблемаш. Шатойски районера Борзой яхача юртара передача (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 — Поэзе минoташ (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — «Керда цIераш» яхача циклера передача.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Вай интернационалисташ да. Беседа.
17.31 — «ЦIи сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.45 — ДIалокх М. Хашагульговас.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Музыка.
18.40 — 19.00 — «Советаши вахари». Радиовыпуск.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо дарзагIа делхаш догIа а долаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике — 2+3, Грозне 0+2 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

«СВЕТ» Газета Чечено-Ингушского рескома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-73; 22-54-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи. шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 002.